

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

УНИВЕРЗИТЕТСКИ БИЛТЕН

јуни 2019 година
Штип

Број 234, 17 јуни 2019 година

СОДРЖИНА

РЕФЕРАТ за избор на наставник за наставно-научната област електротехника и електрични машини, трансформатори и апарати на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	3
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Учебник по национална туристичка географија“ од вон. проф. д-р Цане Котески и проф. д-р Никола В. Димитров, Факултет за туризам и бизнис логистика, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	18
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Стварно право“ од авторот д-р Игор Камбовски, вонреден професор, Правен факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	20
РЕЦЕНЗИЈА за докторската дисертација со наслов „Признавањето на државите во меѓународното право и меѓународните односи“ од кандидатката м-р Анета Стојановска-Стефанова	23
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Токсиколошки и клиничко-токсиколошки анализи: протоколи за лабораториска работа“ – практикум од доц. д-р Даринка Ѓоргиева-Ацкова, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	32
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Фармацевтска технологија 2“ - скрипта од проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	35
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Практикум по фармацевтска технологија 2“ од проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	38
РЕЦЕНЗИЈА на ракописот „Ортопедија на заби и вилицы- скрипта“ од доц. д-р Софија Царчева-Шаља, ас. д-р Сандра Атанасова и ас. докторанд д-р Михајло Петровски, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип	41
ПРЕГЛЕД на наслови на теми за изработка на магистерски и специјалистички трудови одобрени од наставно-научниот совет на единицата	44

Издавач:

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

Уредник на издавачка продукција: проф. д-р Лилјана Колева Гудева

Главен и одговорен уредник: проф. д-р Блажо Боев

Уредници: доц. д-р Кирил Барбареев, м-р Ристо Костуранов

Лектор: Даница Гавриловска-Атанасовска

Техничко уредување: Славе Димитров, Благој Михов

Печати: Печатница „2- Август“ - Штип

ISSN: 1857- 8497

РЕФЕРАТ

**ЗА ИЗБОР НА НАСТАВНИК ЗА НАСТАВНО-НАУЧНАТА ОБЛАСТ
ЕЛЕКТРОТЕХНИКА И ЕЛЕКТРИЧНИ МАШИНИ, ТРАНСФОРМАТОРИ И
АПАРАТИ НА ЕЛЕКТРОТЕХНИЧКИ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Со Одлука бр. 1802 - 63/3 од 6.6.2019 година донесена на 141. седница на Наставно-научниот совет на Електротехнички факултет, одржана на 6.6.2019 година, определени сме за членови на Рецензентска комисија за избор на наставник за областите *електротехника и електрични машини, апарати и трансформатори* на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Конкурсот за овој избор беше објавен во весниците „Нова Македонија“ и „Коха“ на 28.5.2019 година и во предвидениот рок се пријави: д-р Василија Шарац, вонреден професор од наставно-научната област електротехника и електрични машини, трансформатори и апарати.

Врз основа на приложената документација од кандидатката, чест ни е на Наставно-научниот совет на Електротехнички факултет да му го поднесеме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Д-р Василија Шарац е родена на 24.7.1972 год. во Скопје каде што завршува основно и средно образование. Во 1995 година го завршува Електротехничкиот факултет во Скопје на насоката Индустриска електроенергетика и автоматизација, со просечен успех од додипломски студии 8,51. На 8.7.1999 година магистрира на Електротехнички факултет во Скопје при Институтот за електрични машини, апарати и трансформатори со одбрана на магистерската тема со наслов „Комплексна анализа на режимите на работа на трифазен асинхрон мотор напојуван со инвертор“ и се стекнува со звањето магистер по електротехника од областа на електрични машини, трансформатори и апарати. Магистерските студии ги завршува со просечен успех од 10.00. На 5.5.2005 г. успешно ја одбранува докторската дисертација на Електротехничкиот факултет во Скопје, од областа на електрични машини, трансформатори и апарати со наслов „Нов пристап кон анализата на карактеристиките и придонес кон оптимизација на еднофазен асинхрон мотор со засечени полови“ со што се стекнува со академски степен доктор на технички науки.

Д-р Шарац ги исполнува законските и подзаконските услови за избор во звање редовен професор и тоа:

- Просечен успех од најмалку 8,00 (осум) на студиите на прв и втор циклус за секој циклус посебно;
- Д-р Шарац има научен степен доктор на технички науки;
- Со Одлука бр. 2302-107/5 од 30.9.2014 д-р Шарац е избрана за вонреден професор од областите електротехника и електрични машини, апарати и трансформатори од Електротехнички факултет, Универзитет „Гоце Делчев“.
- Има објавени најмалку шест рецензирани научни трудови во референтна научна публикација согласно со ЗВО во последните пет години пред објавување на огласот за избор од соодветната област во меѓународни списанија или меѓународни научни публикации:

Бр.	Автор	Наслов на трудот	Списание	Год.на излег. на списанието
1.	Sarac Vasilija Minovski Dragan, aniga, Petar	Numerical and analytical model of induction motor for computer aided design	International Journal on Information Technologies & Security, Vol. 9, No.2, pp. 65-82 ISSN 1313-8251, http://eprints.ugd.edu.mk/17861 , P. Бугарија, 2017, (Web of Science, ESC-index)	9
2.	Sarac Vasilija , Iliev Dejan	Synchronous Motor of Permanent Magnet compared to Asynchronous Induction Motor	Electrotehnica, Electronica, Automatica, Vol. 65 No. 7. pp. 51-58, ISSN 1582-5175, http://eprints.ugd.edu.mk/18973/ , P. Романија, 2017, (SCImago Journal Rank)	65
3.	Sarac Vasilija	FEM Aided Design of Permanently Split Capacitor Motor under Different Operating Regimes	Electrical Engineering, Electronics, Automation, Vol.64, No.2 . pp. 63-71. ISSN 1582-5175. http://eprints.ugd.edu.mk/15926/ , P. Романија, 2016, (SCImago Journal Rank)	64
4.	Sarac Vasilija	Application of PLC programming in cost efficient industrial process	International Journal of Information Technology & Security, Vol. 8, No.1, pp. 69-78, ISSN 1313-8251. http://eprints.ugd.edu.mk/15605/ , P. Бугарија, 2016, (Web of Science, ESC-index)	8
5.	Sarac Vasilija , Minovski Dragan and Cogelja, Goran	Computer aided design of simulation and experimental model of buck-boost converter.	International Journal of Information Technology & Security, Vol. 7, No.1. pp. 25-32. ISSN 1313-8251, http://eprints.ugd.edu.mk/13758/ , P. Бугарија, 2015, (Web of Science, EBSCO)	7
6.	Sarac Vasilija , Cogelja Goran	FEM Aided Design of Distribution Transformer	Tem Journal, TEM Journal, Vol. 5, No. 2, pp. 197-203. ISSN 2217-8309, http://eprints.ugd.edu.mk/15892/ , P. Србија, 2016, (Web of Science, ESC-index)	5
7.	Sarac, Vasilija , Atanasova-Pacemska, Tatjana, Minovski, Dragan, Cogelja, Goran, Smitkova, Miroslava, Schulze Christian	Optimized and numerical models of electromechanical devices coupled with computation of performance characteristics	Journal of Electrical Engineering, Vol.66, No.1. pp. 40-46, ISSN 1335-3632, http://eprints.ugd.edu.mk/12767/2015 , P. Словачка, (Web of Science, SCI Expanded)	66
8.	Sarac Vasilija , Atanasova-Pacemska, Tatjana	Simulation model for prediction of transient performance characteristics of single-phase shaded pole motor	Journal of Electrical Engineering, Vol.67 No.4, pp. 253-260, ISSN 1335-3632. http://eprints.ugd.edu.mk/16181/ , 2016, P. Словачка, (Web of Science, SCI Expanded)	67

9	Sarac Vasilija , Stefanov, Goce	Permanently split capacitor motor-study of the design parameters	Journal of Electrical Engineering, Vol. 68, No.5, pp. 339-348. ISSN 1335-363. http://eprints.ugd.edu.mk/18555/ , 2017, P. Словачка, (Web of Science, SCI Expanded)	68
10	Sarac Vasilija , Cvetkovski Goga	Efficiency optimization of single phase motor using GA approach	Przegląd Elektrotechniczny, R. Vol. 90, No.12, pp. 153-156. ISSN 0033-2097. http://eprints.ugd.edu.mk/11698/ Декември 2014, P. Полска (SCOPUS)	90
11	Sarac Vasilija , Stefanov, Goce	Numerical analysis of transient and steady-state operation of three-phase induction motor	13 th Int. Conference on applied electromagnetism ПЕС 2017, 30 Aug – 01 Sept 2017, pp. 1-4. Niš, Serbia. http://eprints.ugd.edu.mk/18183/	13
12	Sarac Vasilija , Stefanov Goce, Cogelja Goran	FEM aided design of performance characteristics of single phase motors	12 th International Conference on Applied Electromagnetics - ПЕС 2015, pp.1-4, 31 Aug–02 Sept 2015, Niš, Serbia. http://eprints.ugd.edu.mk/13827/	12
13	Sarac Vasilija , Tatjana Atanasova-Pacemska	Multiparameter Analysis for Efficiency Improvement of Single-Phase Capacitor Motor”,	Mathematical problems in Engineering, Vol.2019, Article ID 5131696, pp. 1-13, https://doi.org/10.1155/2019/5131696 , Велика Британија, (Web of Science, SCI Expanded)	10

Има објавено рецензиран универзитетски учебник или монографија или практикум или збирка задачи од научната област за која се избира и тоа:

Универзитетски учебник:

Василија Шарац „Електромагнетна компатибилност“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2017, ISBN 978-608-244-377-5, <http://e-lib.ugd.edu.mk/604>

Василија Шарац „Електрични инсталации“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, ISBN 978-608-244-531-1, <http://e-lib.ugd.edu.mk/732>.

Збирки задачи:

Василија Шарац „Збирка задачи по електрични машини“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, ISBN 978-608-244-532-8, <http://e-lib.ugd.edu.mk/733>

Василија Шарац, Билјана Читкушева Димитровска „Збирка задачи анализа и синтеза на електрични кола“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, ISBN 978-608-244-531-1, <https://e-lib.ugd.edu.mk/764>.

Практикум:

Василија Шарац, Гоце Стефанов „Испитување на електрични машини“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2017, ISBN 978-608-244-376-8, <http://e-lib.ugd.edu.mk/614>.

- Д-р Шарац има сертификат за владеење на англиски јазик.
- Под нејзино менторство се изработени дипломски и магистерски тези (наведени подолу во извештајот).
- Учествовала во научноистражувачки проекти (наведени подолу во извештајот).
- Има придонес во оспособувањето на помлади наставници и соработници (учествува во изработка и одбрана на дипломски и магистерски трудови);

- Има остварено минимум поени кои се однесуваат на целокупната актива на лицето (наведени во табела составен дел од овој извештај).

Наставно-образовна и научноистражувачка дејност

Кандидатката д-р Шарац во периодот 2010-2014 год. како доцент изведува настава на Електротехничкиот факултет, Машинскиот факултет и Факултетот за информатика при Универзитетот „Гоце Делчев“, но исто така е ангажирана и како хонорарен професор на Воената академија во Скопје. Во склоп на наставните активности доцент Шарац изведува предавања, а по одредени предмети и вежби на УГД на прв циклус студии по предметите: Материјали во електротехника, Индустриска електроника, Електроника, Анализа и синтеза на електрични кола, Електрични машини, Електромагнетна компатибилност.

На втор циклус студии д-р Шарац на Електротехничкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ е ангажирана по предметите Специјални електрични машини во автоматика и Применета електротехника.

Во периодот 2014-2019 год. д-р Шарац како вонреден професор изведува настава на прв циклус студии по предметите: Материјали во електротехника, Индустриска електроника, Електроника, Анализа и синтеза на електрични кола, Електрични машини, Електромагнетна компатибилност и Електрични инсталации. Во истиот период е ангажирана на втор циклус како предметен професор по предметите: Специјални електрични машини во автоматика, Применета електротехника, Одбрани поглавја од енергетски преобразувачи. Паралелно д-р Шарац е ангажирана и на Воената академија во Скопје за предметот Електроника, како и на Универзитетот „Мајка Тереза“ во Скопје.

Во период 2014-2019 год. д-р Шарац е ментор на петанесет дипломски работи. Д-р Шарац е и ментор на еден пријавен магистерски труд со наслов „Оптимизација на прогушница во LCL кај трифазен преобразувач со помош на генетски алгоритми и метод на конечни елементи“. Покрај тоа, д-р Шарац е ментор на еден одбранет магистерски труд и член на една Комисија за оценка на магистерски труд. Во споменатиот период д-р Шарац е активно вклучена во реакредитација на студиските програми на прв и втор циклус студии како член на Комисијата за реакредитација на студиските програми на Електротехничкиот факултет при УГД. Д-р Шарац учествува и во изработката на елаборатот за акредитација на трет циклус студии при Електротехнички факултет и предлага и изработува наставна содржина и програма за два наставни предмети на трет циклус студии. Со Одлука бр. 1802-54/6 од 28.3.2019 год. е избрана за член на Сенатот од Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Во периодот 2014-2019 година д-р Шарац остварува два студиски престои на Електротехничкиот факултет при Универзитетот во Осиек, Р. Хрватска и на Електротехничкиот факултет при Универзитетот во Брно, Р. Чешка како стипендист на Министерството за образование и наука на Р. Хрватска односно Р. Словачка.

Во периодот 2014-2019 година д-р Шарац е рецензент на осум труда за списанија во базата на Thomson Reuters (Science Citation Index и Science Citation Index Expanded), односно се јавува како рецензент на три труда за списанието Journal of Electrical Engineering-ISSN: 1335-3632, рецензент на три труда за списанието Journal of Engineering Research-ISSN: 2307-1877, рецензент на еден труд за списанието IEEE Access-ISSN 2169-3536 и рецензент на еден труд за списанието Electrical Engineering ISSN 0948-7921.

Во споменатиот период, д-р Шарац е рецензент и на еден труд за списанието European Journal of Engineering Education, два труда за списанието Journal of Energy and Power Engineering и еден труд за списанието Przegląd Elektrotechniczny. Покрај тоа се јавува и како рецензент на два труда за конференцијата IEEE OPTIM'15, еден труд за конференцијата IEEE IES IECON'17, еден труд за конференцијата IEEE ET'18, четири труда за конференцијата IEEE CANDO'18, еден труд за IEEE IEMDC19 и три труда за конференцијата The Second International Conference on Mechanical, Electric and Industrial Engineering.

Д-р Шарац е автор на поголем број трудови во периодот 1998 г. до август 2009 г. на меѓународни конференции и симпозиуми и учесник во научноистражувачки проекти.

Активностите и објавените трудови до период август 2009 г. се евалуирани и објавени во Универзитетски билтен број 32 на Универзитетот „Гоце Делчев“. Д-р Шарац е автор на поголем број трудови во периодот август 2009 г. до јуни 2014 г. на меѓународни конференции и симпозиуми, во меѓународни списанија и учесник во научноистражувачки проект. Активностите и објавените трудови во периодот септември 2009 до јуни 2014 г. се евалуирани и објавени во Универзитетски билтен број 131 на Универзитетот „Гоце Делчев“.

Во период од јуни 2014 до 2019 година д-р Шарац објавува поголем број научни трудови во научни списанија и зборници од научни собири и тоа:

Научен труд објавен во списание со импакт факторбазата Web of Science на Thomson Reuters (Science Citation Index Expanded):

1.Sarac Vasilija, Stefanov, Goce (2017) Permanently split capacitor motor-study of the design parameters, Journal of Electrical Engineering, 68 (5). pp. 339-348. ISSN 1335-363, <http://eprints.ugd.edu.mk/18555/>

Трудот дава преглед на влијанието на различни конструктивни параметри врз излезниот момент на еднофазен кондензаторски мотор. Развиен е оптимизиран модел на моторот со зголемен момент во однос на појдовниот модел. Оптимизацијата е извршена со методот на генетски алогритми.

2.Sarac Vasilija, Atanasova-Pacemska, Tatjana (2016) , Simulation model for prediction of transient performance characteristics of single-phase shaded pole motor, Journal of Electrical Engineering, 67 (4). pp. 253-260, ISSN 1335-3632, <http://eprints.ugd.edu.mk/16181/>

Трудот го образложува математичкиот модел на еднофазен асинхрон мотор со засечени полови и дава модел за симулација на динамичките карактеристики на моторот во софтверскиот пакет Симулинк. Добиените резултати од симулацијата се потврдени со експерименти.

3.Sarac Vasilija , Atanasova-Pacemska, Tatjana , Minovski Dragan, Cogelja, Goran, Smilkova Miroslava and Schulze Christian (2015) Optimized and numerical models of electromechanical devices coupled with computation of performance characteristics. Journal of Electrical Engineering, 66 (1). pp. 40-46, ISSN 1335-3632, <http://eprints.ugd.edu.mk/12767/>

Трудот дава развој на два модели за пресметка на еднофазен мотор со засечени полови на и индуктивитет кој е составен дел на LCL филтер. И двата модели се оптимизирани во однос на ефикасноста со методот на генетски алгоритми.

4. Sarac Vasilija, Tatjana Atanasova-Pacemska, “Multiparameter Analysis for Efficiency Improvement of Single-Phase Capacitor Motor”, Mathematical problems in Engineering, Vol.2019, Article ID 5131696, pp. 1-13, <https://doi.org/10.1155/2019/5131696>, <http://eprints.ugd.edu.mk/22047/>

Трудот прикажува анализа на влијанието на неколку параметри на моторот врз енергетската ефикасност на истиот.

Научен труд објавен во меѓународно списание:

5.Sarac Vasilija (2017) FEM 2D and 3D design of transformer for core losses computation, International Scientific Journal Industry 4.0, 2 (3). pp. 119-122. ISSN 2543-8582, <http://eprints.ugd.edu.mk/18288/>

Трудот дава развој на дводимензионален и тридимензионален модел на трансформатор и врши пресметка на неговите загуби. Покрај тоа, во трудот е претставена и распределбата на магнетниот флукс во моделите на трансформаторот. Пресметките се извршени со методот на конечни елементи.

6.Sarac Vasilija, Minovski Dragan, Janiga Petar (2017) Numerical and analytical model of induction motor for computer aided design, International Journal on Information Technologies & Security, IX (2). pp. 65-82, ISSN 1313-8251, <http://eprints.ugd.edu.mk/17861/>(EBSCO, Web of science-Emerging Science Citation Index)

Трудот дава споредба на добиени резултати од аналитичка и нумеричка пресметка на параметрите и карактеристиките на трифазен асинхрон кафезен мотор. Преку споредбата на резултатите се утврдува точноста на развиениот аналитички и нумерички модел на моторот.

7.Sarac Vasilija, Iliev Dejan (2017) Synchronous Motor of Permanent Magnet compared to Asynchronous Induction Motor. *Electrotehnica, Electronica, Automatica (EEA)*, 65 (7).pp. 51-58, ISSN 1582-5175, <http://eprints.ugd.edu.mk/18973/> (Scopus-SCImago Journal Rank).

Трудот претставува развој на трифазен синхрон мотор со перманентни магнети од трифазен асинхрон кафезен мотор со замена на роторот од ротор со кафезна намотка во ротор со перманентни магнети. Трудот дава споредба на карактеристиките на двата мотори и ги подвлекува предностите и недостатоците на едниот мотор во однос на другиот.

8.Sarac Vasilija, Stefanov Goce, Cogelja, Goran (2016) Study of performance characteristics of single phase motors. *Facta Universitatis Series: Automatic Control and Robotics*, 15 (2). pp. 71-83. ISSN 1820-6425.<http://eprints.ugd.edu.mk/16333/>

Трудот дава преглед на карактеристиките и параметрите на еднофазен мотор со засечени полови и еднофазен кондензаторски мотор. Пресметките се направени по аналитички и нумерички пат. Покрај тоа, претставена е и распределбата на електромагнетното поле во напречните пресеци на моторите и силниците на магнетниот флукс.

9.Sarac Vasilija (2016) Application of PLC programming in cost efficient industrial process, *International Journal of Information Technology&Security*, 8 (1). pp. 69-78, ISSN 1313-8251, <http://eprints.ugd.edu.mk/15605/>(EBSCO, Web of science-Emerging Science Citation Index)

Трудот дава пример на модернизација на индустриски погон преку примена на програмибилен логички контролер кој во голема мера го намалува ожичувањето на погонот но и овозможува програмирано пуштање во работа на група мотори по одредена однапред дефинирана временска секвенца така да нема во еден ист временски период големи струи на тргнување од сите мотори. Со тоа се избегнува пенализирање на производителот од страна на дистрибуцијата заради надминување на максималните дозволени струи односно ангажирана моќност во одреден временски период.

10.Sarac Vasilija, Cogelja, Goran (2016) , *TEM Journal*, 5 (2). pp. 197-2013. ISSN 2217-8309, <http://eprints.ugd.edu.mk/15892/>(EBSCO, Web of Science-Emerging Science Citation Index).

Трудот дава аналитички модел за добивање на работните карактеристики на дистрибутивен трансформатор. Исто така, развиен е и нумерички модел за пресметка на електромагнетното поле во напречниот пресек на трансформаторот.

11.Sarac, Vasilija (2016) FEM Aided Design of Permanently Split Capacitor Motor under Different Operating Regimes. *Electrical Engineering, Electronics, Automation*, 64 (2). pp. 63-71. ISSN 1582-5175, <http://eprints.ugd.edu.mk/15926/>(Scopus-SCImago Journal Rank).

Трудот дава нумерички модел на еднофазен кондензаторски мотор за пресметка на флуксот во попречниот пресек на моторот при различни режими на работа на моторот: празен од, куса врска и номинално оптоварување.

12. Sarac Vasilija, Minovski Dragan, Cogelja, Goran (2015) Computer aided design of simulation and experimental model of buck-boost converter. *International Journal on Information Technologies & Security*, 7 (1). pp. 25-32. ISSN 1313-8251.<http://eprints.ugd.edu.mk/13758/> (EBSCO).

Трудот дава експериментално изведен еднонасочен преобразувач. Карактеристиките на експерименталниот модел се споредени со карактеристиките добиени од симулационен модел, со цел верификација на развиениот прототип на преобразувачот.

13.Sarac Vasilija, Glavincev Goran (2014) Application of numerical methods in calculation of electromagnetic fields in electrical machines. *International Journal for Science, Technics and Innovations for the Industry MTM (Machines, Tecnologies, Materials)* (10). pp. 13-17. ISSN 1313-0226, <http://eprints.ugd.edu.mk/11022/>

Трудот дава нумерички модели на еднофазен кондензаторски мотор, трифазен асинхрон мотор и трифазен трансформатор за пресметка на електромагнетното поле внатре во анализираните машини врз основа на методот на конечни елементи.

14. Sarac Vasilija (2014) Complex analysis of performance characteristics of single phase shaded pole motor *International Virtual Journal for Science, Technics and Innovations for the Industry MTM (Machines, Technologies, Materials)* (8). pp. 25-29. ISSN 1313-0226, <http://eprints.ugd.edu.mk/11023/>

Трудот претставува аналитички модел за пресметка на еднофазен мотор со засечени полови за добивање на параметрите и карактеристиките на моторот. Добиените резултати од аналитичкиот модел се споредени со експеримент и резултати од симулација.

15. Sarac Vasilija, Cvetkovski Goga (2014) Efficiency optimization of single phase motor using GA approach. *Przegląd Elektrotechniczny*, R. 90 (12). pp. 153-156. ISSN 0033-2097, [http://eprints.ugd.edu.mk/11698/\(Scopus-SCImago Journal Rank\)](http://eprints.ugd.edu.mk/11698/(Scopus-SCImago Journal Rank)).

Трудот прикажува развој на еднофазен асинхрон мотор со засечени полови кој е оптимизиран по однос на неговата ефикасност. Оптимизацијата е направена со три различни модели на моторот каде што се варираат три, четири и пет конструктивни параметри на моторот со цел да се добие модел на моторот со зголемена ефикасност.

16. Stefanov Goce, Karadzinov Ljupco, **Sarac Vasilija**, Atanasova-Pacemska Tatjana, Kukuseva Maja, Dambov Risto (2018) Dependence of the Active Power of the Serial Resonant Bridge Converter from the Phase Difference and the Duty Cycle, *Machines, Technologies, Materials*, 12 (2). pp. 62-65. ISSN 1313-0226, <http://eprints.ugd.edu.mk/20270/>

Во трудот е развиен математички модел кој ги дава параметрите од кои зависи преносот на активната моќност кон излезот на сериски резонантен преобразувач. Изведени се зависностите на активната моќност од фазниот агол помеѓу струјата и напонот на преобразувачот.

17. Cingoski Vlatko, Gelev Saso, Stefanov Goce, **Sarac Vasilija** (2016), Integrated Solar-Thermal Power Plants: TPP Bitola Case Study. *ETF Journal of Electrical Engineering*, 22. pp. 68-78. ISSN 0353 – 5207, <http://eprints.ugd.edu.mk/16689/>

Трудот прикажува студија за развој на интегрирана соларна централа чија енергија би се користела во РЕК Битола. За таа цел соларната енергија се преобразува во топлинска. Разгледани се две сценарија: за директно греење на работниот флуид или како делумен извор на енергија кој може да го замени јагленот во греењето на работниот флуид.

18. Stefanov Goce, Karadzinov Ljupco, **Sarac Vasilija**, Cingoski Vlatko and Gelev, Saso (2016), Determination of input/output characteristics of full-bridge AC/DC/DC converter for arc welding, *International Journal for Science, Technics and Innovations for the Industry MTM (Machines, Tecnologies, Materials)*, X (9). pp. 7-10. ISSN 1313-0226, <http://eprints.ugd.edu.mk/16349/>

Трудот прикажува пресметка на ефикасноста кај сериски резонантен преобразувач и дава хармониска анализа на напонот и струјата. Пресметките се направени со софтверскиот пакет PoweSim.

19. Stefanov Goce, **Sarac Vasilija**, Kukuseva Maja (2016), Analysis of parallel resonant converters with computer simulations, *International Journal for Science, Technics and Innovations for the Industry MTM (Machines, Tecnologies, Materials)*, 10 (2/16). pp. 24-27, ISSN 1313-0226, <http://eprints.ugd.edu.mk/15462/>

Трудот ги прикажува влезно-излезните карактеристики на AC/DC/DC преобразувач кои се определени со помош на компјутерска симулација. Добиените резултати се верификувани со експеримент.

20. Dimitrov Dimitar, Cogelja Goran, and **Sarac Vasilija** (2016), Rules for electricity exchange for photovoltaic residential systems. *Mechanical Engineering - Scientific Journal*, 34 (1). pp. 261-267, ISSN 1857-5293, <http://eprints.ugd.edu.mk/17660/>

Трудот дава техничка и економска анализа на апликацијата на соларни системи во станбени објекти со осврт на пресметката на произведената електрична енергија и како таа да биде прифатена технички и финансиски од страна на дистрибутивната мрежа.

Д-р Шаpaц е автор и на повеќе трудови во зборник на трудови од научен собир во странство во период 2014-2019 година:

21. Citkuseva Dimitrovska Biljana, Kukuseva Maja, Stefanov Goce, Cingoski Vlatko, **Sarac Vasilija** (2016) Analysis and performance of two PV cells under various weather conditions. *International Journal for Science, Technics and Innovations for the Industry MTM (Machines, Tecnologies, Materials)*, 5 (5/2016), pp. 14-17, ISSN 1313-0226, <http://eprints.ugd.edu.mk/15647/>

Трудот претставува два типа на соларни ќелии и ги споредува добиените излезни карактеристики при различни работни услови. Пресметан е и факторот на ефикасност на ќелиите со помош на симулациони методи.

22. Kukuseva Maja, Citkuseva Dimitrovska Biljana, Stefanov Goce, **Sarac Vasilija** (2016) PSIM as educational tool for teaching diode rectifier, Zbornik radova sa XXI međunarodnog naučno - stručnog skupa Informacione tehnologije - sadašnjost i budućnost, Žabljak. 29 feb 05 mar 2016, 21. pp. 50-52, <http://eprints.ugd.edu.mk/15896/>

Трудот претставува поголем број на симулациони кола на диодни исправувачи кои овозможуваат добивање на излезните напони од исправувачот и со тоа овозможуваат детална анализа на колата на исправувачите. Симулациите се направени во софтверскиот пакет PSIM.

23. Timovski Riste, Atanasova-Pacemska Tatjana, Rusiti Agim, **Sarac Vasilija** (2015) Several aspects of measuring performance of university study cycles using DEA, Proceeding from International Conference on Information Technology and Development of Education – ITRO, June, 2015. Zrenjanin, Republic of Serbia, 7. pp. 8-13, <http://eprints.ugd.edu.mk/14043/>

Трудот обработува техники на линеарно програмирање познати како Data Envelopment Analysis и ги применува во мерење на ефикасноста на различни студиски програми.

24. Stefanov Goce, Gelev Saso, Cingoski Vlatko, **Sarac Vasilija**, Golubovski Roman (2015), Determination of Output Characteristics of Quasi-Resonant Power Converter with Computer Simulation, XX Međunarodni naučno-stručni skup “ Informacione Tehnologije” - Sadašnjost i Budućnost. Informacione Tehnologije, 20 (20). Univerzitet Crne Gore, Elektrotehnicki fakultet, Podgorica, Crna Gora, pp. 168-171, ISBN 978-86-85775-16-1, <http://eprints.ugd.edu.mk/13233/>

Во трудот се анализира резонантен енергетски преобразувач. Со помош на компјутерската програма PSIM се добиени излезните карактеристики на преобразувачот, излезната моќност и ефикасноста.

25. Giceva Ivana, **Sarac Vasilija**, Gelev Saso, Cingoski Vlatko (2018) Single Phasing of Three-phase Induction Motors under Various Load Conditions, 23rd International Scientific-Professional Conference on Information Technology (IT), pp. 1-4, 19-24 Feb 2018, Zabljak, Montenegro. <http://eprints.ugd.edu.mk/20049/>

Во трудот се симулирани режимите на грешка во работата на трифазен мотор како што е губење на една фаза. Симулациите направени во MATLAB придонесуваат за подобро разбирање и анализа на овој чест дефект кој се јавува при работата на трифазните асинхрони мотори.

26. Stefanov Goce, Karadzinov Ljupco, **Sarac Vasilija**, Atanasova-Pacemska Tatjana, Kukuseva Maja, Dambov Risto (2018) Dependence of the active power of the serial resonant bridge converter from the phase difference and the duty cycle, XV International Scientific Congress MTM 2018, pp. 72-74, 14-17 March 2018, Borovce, R. Bulgaria, <http://eprints.ugd.edu.mk/19763/>

Трудот прикажува математички модел на сериски резонантен преобразувач за индукционо греење и дава преглед од кои параметри на преобразувачот зависи неговата моќност. Изведените равенства наоѓаат примена во управување со преобразувачот така што се одржува максимална моќност во работата на преобразувачот.

27. Gelev Saso, Tudzarov Aleksandar, **Sarac Vasilija**, Cingoski Vlatko, Bundalevski, Slobodan (2018) Metodi i alati za forenziku mobilnih telefona, Information Technology -IT 2018, 19-22 Feb 2018, pp. 72-75, Zabljak, Montenegro. <http://eprints.ugd.edu.mk/20089/>

Трудот дава преглед на начините, методите и процедурите за добивање на податоци од мобилните телефони и ги разгледува спецификите на прибирање на податоци од мобилни телефони како дел од форензичка анализа.

28. Cingoska Marija, **Sarac Vasilija**, Cingoski Vlatko, and Gelev Saso (2018) Efficiency optimization of electrical devices, Information Technology -IT 2018, pp. 1-4 19-22 Feb 2018, Zabljak, Montenegro. <http://eprints.ugd.edu.mk/19998/>

Трудот прикажува оптимизирани модели на синхрон мотор со перманентни магнети и пригушница со помош на методот на генетски алгоритми. Кај изведените оптимизирани модели е добиено зголемување на ефикасноста во однос на појдовните модели на објектите.

29. Trajcevski Neven, **Sarac Vasilija**, Stefanov Goce, Kuzinovski Mikolaj, Tomov, Mite (2018) Integrated Machining Process Modeling and Research System, Applied Computer Technologies, 110-117, Ohrid 21-23 June, R. Macedonia, <http://eprints.ugd.edu.mk/20193/>

Трудот презентира систем за моделирање на произведен процес. Моделот ги зема предвид и одредените отстапувања на параметрите на процесот и ги презентира начините за нивно утврдување.

30. Sarac Vasilija, Stefanov Goce, Trajcevski, Neven (2018) Transient and Numerical Models of Three-Phase Induction Motor, Applied Computer Technologies, pp. 101-109, Ohrid 21-23 June, R. Macedonia, <http://eprints.ugd.edu.mk/20192/>

Трудот презентира три различни симулациони модели за добивање на динамичките карактеристики на трифазен асинхрон мотор. Добиените карактеристики на моментот на моторот се верификувани со помош на резултати добиени од нумеричкиот модел на моторот.

31. Sarac Vasilija (2017) FEM 2D and 3D design of transformer for core losses computation, In: XIV International Scientific Congress "Machines Technologies Materials" 2017, pp. 34-348, 13-16 Sept 2017, Varna, Bulgaria, <http://eprints.ugd.edu.mk/18287/>

Трудот дава развој на дводимензионален и тридимензионален модел на трансформатор и врши пресметка на неговите загуби. Покрај тоа, во трудот е претставена и распределбата на магнетниот флукс во моделите на трансформаторот. Пресметките се извршени со методот на конечни елементи.

32. Sarac Vasilija, Stefanov, Goce (2017) Numerical analysis of transient and steady-state operation of three-phase induction motor, 13th International Conference on Applied Electromagnetics - ПЕС 2017, 30 Aug – 01 Sept 2017, pp. 1-4. Niš, Serbia. <http://eprints.ugd.edu.mk/18183/>

Трудот разработува два математички модели на трифазен асинхрон мотор за добивање на динамичките карактеристики на моторот. Добиените резултати од моделите се верификувани со експеримент.

33. Stefanov Goce, Karadzinov Ljupco, Sarac Vasilija, Cingoski Vlatko, Gelev, Saso (2016) Determination of input/output characteristics of full-bridge AC/DC/DC converter for arc welding, MTM congres 16, pp. 6-9, 14-17 Sept 2016, Varna, Bulgaria, <http://eprints.ugd.edu.mk/16273/>

Трудот го претставува проектирањето и добивањето на излезните карактеристики на AC/DC/DC преобразувач. Изведен е и прототип на преобразувачот на кого се направени и експериментални мерења.

34. Cingoski Vlatko, Gelev Saso, Stefanov Goce, Sarac Vasilija (2016) Integrated Solar-Thermal Power Plants: TPP Bitola Case Study, XXI меѓународни научно-стручни skup Informacione tehnologije IT'16, pp. 193-196, 29 Feb - 05 Mart 2016, Crna Gora, <http://eprints.ugd.edu.mk/16687/>

Трудот ги анализира потенцијалите за користење на соларна енергија за загревање на работниот флуид во РЕК Битола. Се анализираат две сценарија на директно и парцијално загревање, со што би можело делумно да се замени загревањето со јаглен во РЕК Битола.

35. Sarac Vasilija, Citkuseva Dimitrovska Biljana (2016), Genetic Algorithm in Torque Optimisation of Permanently Split Capacitor Motor, pp. 11-19, 2016 International Conference on Smart Systems and Technologies, Osijek, Croatia, <http://eprints.ugd.edu.mk/16859/>

Трудот дава преглед на зависноста на ефикасноста на еднофазен кондензаторски мотор од параметрите на моторот и предлага нов подобрен, односно оптимизиран модел на моторот со зголемена ефикасност.

36. Janiga Petar, Liska M, Belan Anton Volcko V, Ivanic Marian, and Sarac, Vasilija (2016) Testing of smart home systems by appliances simulator, 13th International Scientific Conference Energy-Ecology-Economy, pp. 1-4, 31 May-2 June 2016, Tatranské Matliare, Slovakia. <http://eprints.ugd.edu.mk/17825/>

Трудот претставува систем за тестирање на контролниот систем кој се користи во паметните објекти или во интелигентните инсталации. Трудот го претставува симулаторот за тестирање на овие контролни системи на една виртуелна куќа.

37. Atanasova-Pacemska Tatjana and Sarac Vasilija (2015) Implementation of factor analysis in project of lighting system modernization, International Scientific Conference "UNITECH"-2015, pp. 118-123, Gabrovo, R. Bulgaria, <http://eprints.ugd.edu.mk/15265/>

Трудот дава приказ на примена на методот на факторска анализа во уличното осветлување во Општина Кочани. Применетата анализа треба да овозможи заштеда и подобрување на квалитетот на уличното осветление во спомената општина.

38. Stefanov Goce, Sarac Vasilija, Kukuseva Maja (2015), Analysis of parallel resonant converters with computer simulations, International Congress: Machines, Technologies, Materials, pp 73-76, 16-19 Sept 2015, Varna, Bulgaria, <http://eprints.ugd.edu.mk/13825/>

Трудот ги прикажува влезно-излезните карактеристики на AC/DC/DC преобразувач кои се определени со помош на компјутерска симулација. Добиените резултати се верификувани со експеримент.

39. Sarac Vasilija, Stefanov Goce, Cogelja Goran (2015), FEM aided design of performance characteristics of single phase motors. In: 12th International Conference on Applied Electromagnetics - ПЕС 2015, pp.1-4, 31 Aug–02 Sept 2015, Niš, Serbia, <http://eprints.ugd.edu.mk/13827/>

Трудот дава приказ на математичките и нумеричките модели на два еднофазни мотори: со засечени полови и кондензаторски. Добиени се излезните карактеристики како моментот, ефикасноста, струјата и фактор на моќност на двата мотори по аналитички пат и се споредени со резултатите добиени по нумерички пат.

40. Sarac Vasilija (2015) Application of Simulink in simulation of electrical machines, IT-2015, 23-28 Feb 2015, pp. 52-56, Žabljak, Crna Gora, <http://eprints.ugd.edu.mk/13761/>

Трудот дава приказ на симулација на трифазен асинхрон кафезен мотор при работа со напонски инвертор во софтверската програма Симулинк и исто така дава приказ на тргнување во работа на еднонасочен мотор со отпорник во повеќе степени. Трудот ги прикажува сите излезни резултати релевантни за работа на моторите како што се: струјата, брзината и моментот.

41. Sarac Vasilija (2015) Implementation of SCADA system in HPP “Kozjak”, IT-2015, 23-28 Feb 2015, pp. 56-60, Žabljak, Crna Gora, <http://eprints.ugd.edu.mk/13762/>

Трудот дава опис на хардверското и софтверското решение на SCADA системот во хидроцентралата Козјак. Опишани се функциите на системот преку интерфејсот кој овозможува пристап до SCADA системот.

42. Sarac Vasilija (2014) Примена на софтверски пакети во проектирање на електрични инсталации, Втора меѓународна научна конференција „Влијанието на научно – технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, 30-31 Oct 2014, Skopje, Macedonia, pp.37-44, <http://eprints.ugd.edu.mk/11699/>

Трудот обработува два софтверски пакети Ecodial 3.38 и Protec 2001 и нивната примена во проектирањето на електричните инсталации. Функционалностите и можностите на софтверските пакети се прикажани преку соодветни примери на пресметка на нисконапонски електрични инсталации.

43. Sarac Vasilija, Glavincev Goran (2014) Application of numerical methods in calculation of electromagnetic fields in electrical machines, Proceedings of XIth International Congress Machines Technologies Materials, 2014, Varna, R. Bulgaria, pp.33-36, <http://eprints.ugd.edu.mk/10988/>

Трудот обработува примена на методот на конечни елементи во пресметка на електромагнетните полиња во три различни објекти: трифазен трансформатор, трифазен асинхрон кафезен мотор и еднофазен асинхрон кондензаторски мотор. Пресметката на електромагнетното поле и магнетната индукција во попречниот пресек на машините е направена за различни работни режими: празен од и номинално оптоварување.

44. Sarac Vasilija (2014) Complex analysis of performance characteristics of single phase shaded pole motor, XIth International Congress Machines Technologies Materials, 2014, Varna, R. Bulgaria, pp. 28-32, <http://eprints.ugd.edu.mk/10987/>

Трудот презентира нова методологија за аналитичка пресметка на работните карактеристики на еднофазен асинхрон мотор со засечени полови. Методологијата се базира на методот на симетрични компоненти односно пресметката на карактеристиките на моторот преку директниот и инверзниот систем на вектори.

45. Sarac Vasilija (2014) Примена на лого контролер во управување на машина абкант преса СТО-400 од аспект на зголемување на доверливоста и безбедноста на погонот, Втора меѓународна научна конференција „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, 30-31 Oct 2014, Skorje, Macedonia, pp. 45-52, <http://eprints.ugd.edu.mk/11700/>

Трудот презентира примена на логички контролер во управување на абкант преса со што се врши модернизација на погонот и се заменуваат комплексните релејно-контакторски шеми со програмибилен контролер кој нуди флексибилност во однос на програмирањето, односно репрограмирањето за разлика од крутиот релејно-контакторски систем на ожичување.

46. Sarac Vasilija, Gelev Saso, Stefanov Goce, Cingoski Vlatko (2016) Application of software PSIM in simulation of power converters Zbornik radova sa XXI меѓународног научно - стручног skupa Informacione tehnologije - sadašnjost i buducnost, Žabljak. 29 feb 05 mar 2016, 21. pp. 38-42, <http://eprints.ugd.edu.mk/15894/>

Трудот дава преглед на симулационите модели на трифазен управуван мостен исправувач и трифазен инвертор, нивните влезно-излезни напони со што се добива увид во работата на овие видови на енергетски преобразувачи.

47. Gelev Saso, Stefanov Goce, Cingoski Vlatko, and Sarac Vasilija (2016) Detekcija i izolacija neispravnosti u sistemima automatskog upravljanja Zbornik radova sa XXI меѓународног научно - стручног skupa Informacione tehnologije - sadašnjost i buducnost, Žabljak. 29 feb 05 mar 2016, 21. pp. 217-220, <http://eprints.ugd.edu.mk/15891/>

Трудот презентира концепт на автоматска дијагностика, изолација и идентификација на неисправност во системите за автоматско управување.

48. V. Sarac, T. Atanasova – Pacemska “ Remote control system at 110/20 kV substation for wind park Bogdanci”, IEEE International Conference and Workshop in Óbuda on Electrical and Power Engineering, 20-21 November 2018, Budapest, pp. 115-120, <http://eprints.ugd.edu.mk/21185/>

Трудот презентира современо решение на SCADA систем со протокол IEC 61850 и редундатна оптичка врска во нова трафостаница 110/20 kV дел од ветерен парк Богданци.

Во период 2014-2019 година д-р Шарац учествува со усна презентација на трудови на следниве меѓународни конференции во странство:

49. Sarac Vasilija, Stefanov, Goce (2017) Numerical analysis of transient and steady-state operation of three-phase induction motor, 13th International Conference on Applied Electromagnetics - ПЕЕ 2017, 30 Aug – 01 Sept 2017, Niš, Serbia.

50. Sarac Vasilija, Stefanov Goce, Cogelja Goran (2015) FEM aided design of performance characteristics of single phase motors. In: 12th International Conference on Applied Electromagnetics - ПЕЕ 2015, 31 Aug–02 Sept 2015, Niš, Serbia.

51. Sarac, Vasilija and Citkuseva Dimitrovska, Biljana (2016) Genetic Algorithm in Torque Optimisation of Permanently Split Capacitor Motor, 2016 International Conference on Smart Systems and Technologies, Osijek, Croatia.

52. Sarac, T. Atanasova – Pacemska “ Remote control system at 110/20 kV substation for wind park Bogdanci”, IEEE International Conference and Workshop in Óbuda on Electrical and Power Engineering, 20-21 November 2018, Budapest, pp. 115-120.

Во истиот период учествува со усна презентација на трудови на следниве меѓународни конференции во земјава (за што има доставено и соодветни сертификати):

53. Trajcevski Neven, Sarac Vasilija, Stefanov Goce, Kuzinovski Mikolaj, Tomov, Mite (2018) Integrated Machining Process Modeling and Research System, Applied Computer Technologies, Ohrid 21-23 June, R. Macedonia.

54. Sarac Vasilija, Stefanov Goce, Trajcevski, Neven (2018) Transient and Numerical Models of Three-Phase Induction Motor, Applied Computer Technologies, Ohrid 21-23 June, R. Macedonia.

55. Sarac Vasilija (2014) Примена на лого контролер во управување на машина абкант преса СТО-400 од аспект на зголемување на доверливоста и безбедноста на погонот, Втора меѓународна научна конференција „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, 30-31 Oct 2014, Skorje, Macedonia.

56. Sarac Vasilija (2014) Примена на софтверски пакети во проектирање на електрични инсталации, Втора меѓународна научна конференција „Влијанието на научно-технолошкиот развој во областа на правото, економијата, културата, образованието и безбедноста во Република Македонија“, 30-31 Oct 2014, Skopje, Macedonia.

57. Dimitrov Dimitar, Cogelja Goran, and **Sarac Vasilija** (2016) Rules for electricity exchange for photovoltaic residential systems, International conference GREDIT 2016, Skopje. R.Macedonia

Во период 2014-2019 г. д-р Шарац учествува во научноистражувачки проект во земјава:

58. Atanasova-Pacemka Tatjana, Jolevska-Tuneska Biljana, **Sarac Vasilija**, Lazarova Limonka, Miteva Marija, Karamazova Elena, Timovski Riste, Runcev Kostadin and Srebreanova Maja (2017) Contributions in mathematical theory, mathematical modelling and their applications, финансиран од Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, <http://eprints.ugd.edu.mk/18391/>

Во текот на периодот 1998-2014 учествува и во следните научноистражувачки проекти:

Истражување и примена на современи методи за компјутерски поддржана анализа на електрични машини, научноистражувачки проект финансиран од Министерството за образование и наука, Скопје, септември 2009 г., Договор бр. 13-953/3-05, (Г. Цветковски, Л. Петковска, К. Најденкоски, **В. Шарац**, З. Колонџовски, М. Дигаловски, Синклер, Геир, Аско Ниенмаа, Антониос Кладас).

Зголемување на енергетската ефикасност на електроенергетски уреди со имплементација на информациски технологии во функција на заштита на животната средина, научноистражувачки проект финансиран од Факултетот за електротехника и информатички технологии при УКИМ, декември 2012 г., Договор бр. 08-3619/24 (Г. Цветковски, Л. Петковска, **В. Шарац**, П. Лефли, С. Геир, М. Дигаловски).

Анализа на нестационарните и несиметрични режими на електрични машини од аспект на електроенергетскиот систем, научноистражувачки проект финансиран од Министерството за образование и наука, Скопје, 1999 (Л. Петковска, М. Чундев, В. Стоилков, Г. Цветковски, С. Чундева, **В. Шарац**, Р. Салковски, Г. Чогења, Г. Андреевски).

„Истражување на стохастичките методи и развој на генетски алгоритми за оптимално проектирање на електрични машини“, научноистражувачки проект финансиран од Министерството за образование и наука, Скопје, 1999 (Л. Петковска, М. Чундев, В. Стоилков, Г. Цветковски, С. Чундева, **В. Шарац**).

Во период 2014-2019 година, д-р Шарац е член на научен одбор на следниве меѓународни конференции:

59. 6th International symposium of Applied electromagnetic SAEM'2016, Wroclaw, Poland.

60. 7th International symposium of Applied electromagnetic SAEM'2018, Podcetek, Slovenia.

61. IEEE Cando EPE 2018, Budapest, Hungary.

62. 6th International Scientific Conference Power Engineering OZE-2016, Slovakia

63. 7th International Scientific Conference Power engineering OZE-2018, Slovakia

64. CBU International conference Innovations in Science and education, Prague, Czech Republic.

65. 14th International conference on applied electromagnetism, 2019, Nis, Serbia

Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност

Во период 2014-2019 г. д-р Шарац има објавено две книги во земјава:

66. Василија Шарац „Електромагнетна компатибилност“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2017, ISBN 978-608-244-377-5, <http://e-lib.ugd.edu.mk/604>

67. Василија Шарац „Електрични инсталации“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, ISBN 978-608-244-531, <http://e-lib.ugd.edu.mk/732> и две збирки задачи:

68. Василија Шарац „Збирка задачи по електрични машини“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, ISBN 978-608-244-532-8, <http://e-lib.ugd.edu.mk/733>

69. Василија Шарац, Билјана Читкушева Димитровска „Збирка задачи анализа и синтеза на електрични кола“, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, Универзитет „Гоце Делчев“, 2018, ISBN 978-608-244-531-1, <https://e-lib.ugd.edu.mk/764>.

Во споменатиот период д-р Шарац објавува трудови во стручно списание во странство:

70. Cogelja Goran, Minovski Dragan, Sarac Vasilija (2015) Increasing the Attractiveness of Locations for Investment in SHPP in the Republic of Macedonia, *Energetika*, pp. 67-72. ISSN 0375-8842, <http://eprints.ugd.edu.mk/13759/>

Трудот дава преглед на нова методологија за пресметка на преференцијалните тарифи за купување на електричната енергија од малите хидроцентрали. Основна цел е да се зголеми атрактивноста на локациите, но во исто време да се намали влијание врз цената на електричната енергија која ја плаќаат домаќинствата.

71. Minovski Dragan, Sarac Vasilija and Bozinovski Goce (2014), Wind Power Plant Bogdanci and Its Impact on the Price of Electrical Energy in Macedonia *Energetika*, pp. 465-467, ISSN 0375-8842, <http://eprints.ugd.edu.mk/11199/>

Трудот дава анализа на влијанието на ветерната централа Богданци врз цената на електричната енергија ако се има во предвид дека вклучувањето на ветерната централа во електроенергетскиот систем во исто време ја зголемува оперативната резерва која треба да ја има системот.

и во земјава:

72. Sarac Vasilija and Minovski, Dragan and Cogelja, Goran (2015) Имплементација на опрема за далечинско управување во трафостаниците во Р. Македонија, *Energetika* (96). pp. 30-35. ISSN 1409 – 6048, <http://eprints.ugd.edu.mk/13760/>

Трудот дава увид во различните хардверски и софтверски решенија на SCADA системи во три различни високонапонски трафостаници во Р. Македонија.

Исто така, учествува со усна презентација и објавува трудови во зборник од трудови на стручен собир одржан во земјава:

73. Sarac Vasilija, Minovski Dragan (2014) Модернизација на 6kV разводна постројка РТП-2 во рафинерија Окта, Меѓународна конференција Енергетика 2014, Oct 2014, Struga, Macedonia, <http://eprints.ugd.edu.mk/11163/>

Трудот дава преглед на решението на замена и модернизација на среднонапонски ќелии кои напојуваат моторен електричен развод. Ќелиите се опремени со нови микропроцесорски заштитни релиња. Нивната функционалност и можности се презентирани во трудот.

74. Atanasova-Pacemska Tatjana, Sarac Vasilija, Runcev Kostadin (2014), Примена на методот на факторска анализа во проект ревитализација на уличното осветление во општина Кочани, Меѓународно советување Енергетика 2014, Oct 2014, Struga, Macedonia, <http://eprints.ugd.edu.mk/11164/>

Трудот го користи методот на факторска анализа во утврдување на економичноста, доверливоста и исплатливоста на модернизацијата на уличното осветление во Општина Кочани.

75. Sarac Vasilija, Minovski Dragan and Cogelja Goran (2014) Имплементација на опрема за далечинско управување во трафостаниците во Р. Македонија, Меѓународно советување Енергетика 2014, Oct 2014, Struga, Macedonia. <http://eprints.ugd.edu.mk/11162/>

Трудот дава увид во различните хардверски и софтверски решенија на SCADA системи во три различни високонапонски трафостаници во Р. Македонија. Трите решенија се споредени и соодветно анализирани.

Д-р Шарац е член на пет факултетски комисии за што има приложено соодветна документација.

76. Редакција и стручен превод на научна книга „Принципи на енергетска електроника“, Арт Ламина, ISBN 978-608-229-773-6, 2014.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕДЛОГ

Врз основа на направениот преглед и евалуација на наставно-образовната, научноистражувачката, стручно-апликативната дејност и организациско-развојната дејност се воочува дека кандидатката д-р Василија Шарац активно публикува научни трудови со оригинални резултати во референтни меѓународни списанија, активно учествува со оригинални трудови на значајни меѓународни конференции и се јавува како учесник во научноистражувачки проекти од областите на интерес.

Покрај научноистражувачката дејност, д-р Василија Шарац успешно одржува настава на Електротехнички факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип на прв и втор циклус студии. Д-р Василија Шарац постигнува значајни резултати и во стручно-апликативната дејност и организациско-развојната дејност.

Согласно со Законот за високо образование, Правилникот за критериумите и постапката за избор во наставно-научни, наставно-стручни, научни, наставни и соработнички звања на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип и распишаниот Конкурс, кандидатката д-р Василија Шарац во целост ги исполнува сите предвидени услови да биде избрана во звање редовен професор во наставно-научната област електротехника и електрични машини, трансформатори и апарати на Електротехничкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

Врз основа на приложениот материјал, Рецензентската комисија има особена чест и задоволство да му предложи на Наставно-научниот совет на Електротехничкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип да го усвои предлогот д-р Василија Шарац да биде избрана во звање редовен професор за наставно-научната област електротехника и електрични машини, трансформатори и апарати на Електротехничкиот факултетот при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип и Одлуката да ја достави до Универзитетскиот сенат за потврдување на изборот на д-р Василија Шарац во звање редовен професор за наставно-научната област електротехника и електрични машини, трансформатори и апарати на Електротехничкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТСКА КОМИСИЈА

Д-р Мирка Попниколова-Радевска, редовен професор, претседател, с.р.

Д-р Гога Цветковски, редовен професор, член, с.р.

Д-р Татјана Атанасова-Пачемска, редовен професор, член, с.р.

ПРИЛОГ

Табела за вреднување на активностите на д-р Василија Шарац, доктор на технички науки, според критериумите за избор на наставници и соработници на Универзитет „Гоце Делчев“

Р. бр.	Наставно-образовна дејност	Поени				
1.	Избор во звање вонреден професор	40				
	ВКУПНО (НО)	40				
Р. бр.	Научноистражувачка дејност и стручно-уметнички активности	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
2.	Научен труд во списание со ИФ-прв автор (1-4)	4 x 15				60
4.	Научен труд во меѓународно списание прв автор (5-15)	11x9				99
5.	Научен труд во меѓународно списание втор автор (19)	1x6				6
6.	Научен труд во меѓународно списание останати автори (16,17,18 и 20)	4x3				12
5.	Труд со оригинални резултати објавени во зборник од трудови на научен собир (21-48)			28	3	84
6.	Учество на научен собир со реферат (усно) во странство (49-52) и во земјава (53-57)	5	1.5	4	2	15.5
7.	Учество во научен проект (58)	1	2			2
8.	Член на научен одбор на научен собир (59-65)			7	2	14
9.	Студиски престој во странство (еднократно)	8				8
10.	Рецензент на научен труд СЦИ	8x2				16
11.	Рецензент на научен труд	15x1				15
	ВКУПНО (НИ)	331.5				
Р. бр.	Стручно-апликативна дејност и организациско-развојна дејност	Поени				
		Во земјава		Во странство		Вкупно
		број	поени	број	поени	
12.	Книга (66-69)	4	10			40
13.	Труд во стручно научно-популарно списание во странство (70-71), во земјава (72)	1	2	2	6	14
14.	Труд објавен во зборник на трудови од стручен собир (73-75)	3	2			6
15.	Учество на стручен собир со реферат (73-75)	3	0.5			1.5
16.	Член на факултетски орган, комисија	5x2				10
17.	Член на универзитетски или владини тела (член на универзитетски сенат)	5				5
18.	Елаборати и експертизи (редакција и превод на научна книга (76))	2				2
	ВКУПНО (САОР)	78.5				
	ВКУПНО БОДОВИ ОД СИТЕ ОБЛАСТИ	450				

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „УЧЕБНИК ПО НАЦИОНАЛНА ТУРИСТИЧКА ГЕОГРАФИЈА” ОД ВОН. ПРОФ. Д-Р ЦАНЕ КОТЕСКИ И ПРОФ. Д-Р НИКОЛА В. ДИМИТРОВ, ФАКУЛТЕТ ЗА ТУРИЗАМ И БИЗНИС ЛОГИСТИКА, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. 2102-49/8 од 197. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика, одржана на 30.1.2019 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Никола Панов, редовен професор, ПМФ - Институт за географија при Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје;
- д-р Златко Јаковлев, редовен професор, Факултет за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис „УЧЕБНИК ПО НАЦИОНАЛНА ТУРИСТИЧКА ГЕОГРАФИЈА” од **Цане Котески, вон. проф. д-р и проф. д-р Никола В. Димитров**, наменет за студентите на прв циклус студии на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот „УЧЕБНИК ПО НАЦИОНАЛНА ТУРИСТИЧКА ГЕОГРАФИЈА“, за предметот Национална туристичка географија, се изучува во прв циклус студии, шести семестар, трета година на Факултетот за туризам и бизнис логистика. Предметот е задолжителен на насоката Туризам и со неделен фонд на часови од 3+2+2 и избран на насоката ГИД (Гастрономија, исхрана и диететика) со неделен фонд на часови од 2+1+1.

Приложениот ракопис е во согласност со наставната програма од насоката Туризам и ја опфаќа наставната материја за студиската програма Туризам и ГИД (Гастрономија, исхрана и диететика) на Факултетот за туризам и бизнис логистика – Гевгелија.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот е напишан на 315 страници, со 186 прилози на слики, 59 карти, 73 табели, 3 графикони и 16 прегледи, учебникот е напишан на стандарден македонски јазик во А4 формат, нормален проред, фонт Arial, со македонска поддршка и големина на буквите 11.

Се состои од седум глави, при што секоја глава е во согласност со наставната програма по предметот Национална туристичка географија, обемот и содржина ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, но и за сите студенти од останати факултети на кои се изучува предметот Национална туристичка географија.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Досега во нашата земја е објавен ваков ракопис на ПМФ, Институтот за географија при УКИМ-Скопје и приватниот Универзитет за туризам и менаџмент - Скопје, но на нашиот Универзитет и Факултет сè уште не е објавен ваков ракопис „Национална туристичка географија“, за полесно изведување на часовите за настава и за полесно подготвување на материјалот за испит од страна на студентите, постои потреба да се објави поднесениот ракопис.

Краток опис на содржината: Ракописот започнува со *Вовед* во кој е даден краток осврт на значењето на Националната туристичка географија, посочена е предвидената основна и дополнителна литература, како и преглед на содржините кои се обработени во рамките на учебникот.

Во *првата глава* е опфатен материјалот за: Елементи, фактори и појава на туристичките движења во Република Северна Македонија, Елементи на туристичките движења во Република Северна Македонија, Просторни елементи, Функционални елементи, Рекреативни елементи, Културни елементи, Туристичко-географска положба на Република Северна Македонија, Територија, Граници и гранични премини, Туристичко-географската положба спрема главните правци, емитивни земји и региони, Функционални белези на туристичко-географската положба, Мотивски фактори на туристичките движења во Република Северна Македонија, Мотивски фактори на туристичките движења во Република Северна Македонија, Мотивски иницијативни, атрактивни, комуникативни и рецептивни фактори во Република Северна Македонија, Природно-географски и антропо-географски мотивски фактори, Појава и развој на туризмот во Република Северна Македонија, Преттуристички движења во Република Северна Македонија, Појава на туризмот и етапи на развој.

Во *втората глава* се разгледува материјалот за: Природни туристичко-атрактивни мотивски фактори и вредности, Релјеф- геоморфолошки туристички вредности, Релјефни и геоморфолошки туристички вредности, Планините како туристичка вредност, Клисурите и кањоните како туристичка вредност, Вулканските и поствулканските форми како туристичка вредност, Денудационите форми како туристичка вредност, Пештерите како туристичка вредност, Клима – климатско-мотивски фактори и вредности, Климатски фактори, Климатски елементи, Видови клима во Република Северна Македонија, Хидрографија – хидрографски мотивски фактори и вредности, Извори, Реки, Езера, Термоминерални води, Биогеографски мотивски фактори и вредности, Растителен свет, Животински свет, Национални паркови и природни резервати, НП Пелистер, НП Маврово, НП Галичица и Природни резервати.

Во *третата глава* се посветува внимание на материјалот за: Антропогени туристички фактори и мотивски вредности, Културно-историски туристички мотиви, Културно-историски споменици, Етнографски и социјални туристички мотиви, Манифестациски туристички мотиви и Амбиентални туристички мотиви.

Во *четвртата глава* е опфатен материјалот за: Рецептвни фактори за развој на туризмот, Сместувачки капацитети, Угостителски објекти, Туристички агенции, бироа, инфо центри и Движење на туристичкиот промет.

Во *петата глава* се обработуваат: Комуникативни фактори за развој на туризмот, Патна и железничка мрежа, Воздушен и крајезерски сообраќај.

Во *шестата глава* се обработува материјалот за: Видови туризам и нивна валоризација, Езерски туризам, Планински туризам, Бањски туризам, Верски туризам, Урбан туризам, Рурален туризам, Културно-историски туризам, Манифестационен туризам, Вински туризам, Ловен и риболовен туризам и Други селективни видови туризам.

Во *седмата глава* се разгледува: Туристичка регионализација, Западен регион, Средишен регион и Источен регион.

ЗАКЛУЧОК

Приложениот ракопис во целост ги задоволува критериумите и условите за издавање учебник според Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип.

Со оглед на изложеното, на Наставно-научниот совет на Факултетот за туризам и бизнис логистика при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип со задоволство му препорачуваме ракописот „УЧЕБНИК ПО НАЦИОНАЛНА ТУРИСТИЧКА ГЕОГРАФИЈА“ од авторите вон. проф. д-р Цане Котески и проф. д-р Никола В. Димитров да биде издаден како учебник.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Никола Панов, редовен професор, с.р.
Д-р Златко Јаковлев, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИСОТ „СТВАРНО ПРАВО“ ОД АВТОРОТ Д-Р ИГОР КАМБОВСКИ,
ВОНРЕДЕН ПРОФЕСОР, ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ
„ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, како и Одлуката бр.1102-84/28 од 177. редовна седница на Наставно-научниот совет на Правниот факултет, одржана на 23.5.2019 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- академик д-р Зоран П. Рашовиќ, редовен професор, Правен факултет, Универзитет во Подгорица, Црна Гора;
- д-р Осман Кадриу, редовен професор во пензија, Факултет за правни науки, Универзитет ФОН, Скопје

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис-учебник „СТВАРНО ПРАВО“ од д-р Игор Камбовски, вонреден професор, наменет за студентите на прв циклус студии на Правниот факултет при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Правниот факултет го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Учебникот „Стварно право“ е самостоен авторски научен труд на д-р Игор Камбовски, вонреден професор. Наменет е за настава по предметот Стварно право во третиот семестар на прв циклус правни студии. Неделниот фонд на часови по предметот Стварно право изнесува 2+1+1. Учебникот е во целост усогласен со наставната програма и студиската програма на правните студии-прв циклус на четиригодишни студии на Правниот факултет.

Податоци за обемот на ракописот: Трудот содржи тринаесет дела, разработени на 244 страници текст и 271 фуснота, при што се користени 32 библиографски единици-извори и 30 прописи. Текстот е пишуван во фонт Times New Roman, со големина 12 и проред 1.15. По содржина ракописот ги задоволува критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Ракописот е креиран врз основа на потребата од создавање на учебно помагало кое од теоретски и од практичен аспект ќе им овозможи на студентите стекнување на познавања за оваа област на граѓанското право, согласно со најновата студиска програма на правните студии. Во 2015 година е објавен труд-учебник со ист наслов во е-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, од авторот д-р Војо Беловски, вонреден професор на Правниот факултет во Штип. Сепак, тој учебник бил приспособен за потребите на тогаш актуелната студиска програма во која предметот Стварно право не бил самостоен предмет, туку помал интегрален дел од предметот Основи на граѓанско и стварно право. Со одвојувањето на Стварното право како самостоен предмет во новата студиска програма се јави потреба од изработка на комплексен и сеопфатен учебник кој во целост ќе ги задоволи барањата и потребите на наставно-образовниот процес и едукацијата на студентите на правните студии.

Краток опис на содржината: Трудот содржи 13 дела. Воведниот дел на ракописот-учебникот „Стварно право“ ги содржи поимот, предметот и изворите на стварното право, поимното определување на стварно-правните односи, субјектите и карактеристиките на стварното право. Во овој дел авторот дава преглед и запознавање на студентите и другите заинтересирани читатели со стварното право како научна дисциплина и стварно-правните односи како односи меѓу субјектите-титулари на правото на сопственост и другите стварни права.

Вториот дел е посветен на стварите како објект на стварното право. Во овој дел се дефинирани стварите, како општ поим и како предмет на правото на сопственост. Исто така, во овој дел е извршена и опишана поделбата на стварите.

Третиот дел од учебникот ја дава нормативната определеност на правото на сопственост, според Уставот на Република Северна Македонија и според Законот за сопственост и други стварни права. Понатаму, во овој дел се интерпретирани и трите основни видови сопственост - приватна, државна и сопственост на единиците на локалната самоуправа.

Во четвртиот дел се опфатени и подетално експлицирани правните основи на стекнувањето на правото на сопственост, како и начините на стекнување на овие права-законско стекнување, врз основа на правно дело, со наследување и со одлука на државен орган.

Петтиот дел на овој учебник се однесува на заштитата на правото на сопственост. Во овој дел поимно е определена заштитата, а посебно се објаснети тужбите-сопственичката тужба за поврат на стварта, тужбата на претпоставениот сопственик, негаторската тужба, тужбата за заштита на сосопственоста и заедничката сопственост и деклараторната и излачната тужба. Шестиот дел се однесува на престанокот на правото на сопственост, со дефинирање и објаснување на начините на престанок на правото на сопственост.

Во седмиот дел на учебникот авторот дава приказ на посебните облици на правото на сопственост, со детална разработка на сосопственоста, заедничката и етажната сопственост, со сите свои специфики и карактеристики.

Осмиот дел содржи поимно определување на соседското право и поделба на соседските права според овластувањата, должностите и забраните кои се однесуваат на субјектите на овој специфичен вид право на сопственост.

Деветтото поглавје од учебникот се однесува на стварните права на странските лица-странците во Република Северна Македонија, посебна категорија субјекти на стварното право, и нивните овластувања како титулари на правото на сопственост или другите стварни права, согласно со Уставот и законите на Република Северна Македонија.

Десеттиот дел од учебникот е посветен на владението, како посебна правна категорија, со сите свои специфики. Во овој дел се елаборирани поимот, предметот, видовите и елементите на владението, неговите субјекти, како и начините на стекнување, заштита и престанок на владението.

Единаесеттиот дел се однесува на правото на службеност. Во овој дел авторот дава приказ на поимот, содржината и видовите службености, поделбата на стварните и личните службености, како и начините на нивно засновање и престанок.

Дванаесеттото поглавје е посветено на заложното право и во овој дел е објаснет поимот и правната природа на залогот, видовите заложно право (рачниот залог и хипотеката), како и начините на престанок на заложното право.

Тринаесеттиот, последен дел од учебникот содржи краток приказ на реалниот товар, со експликација на поимот, правната природа и содржината на реалниот товар.

ЗАКЛУЧОК

Учебникот „Стварно право“ на авторот д-р Игор Камбовски, вонреден професор, претставува исклучително квалитетен и сеопфатен труд изготвен согласно со Наставната програма за првиот циклус на правните студии на Правниот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Истиот учебник како помагало можат да го користат и другите правни факултети во државата, правниците-практичари, судии, адвокати, нотари и сите оние кои имаат потреба или интерес во оваа област на правото. Авторот на мошне прецизен и конкретен начин успеал да ја доближи оваа по својата суштина мошне комплексна материја, до читателот, кој е во почетен стадиум на правната наобразба (предметот Стварно право е позициониран во третиот семестар на правните студии), но и до сите други заинтересирани читатели. Учебникот се одликува со суптилна едноставност и необременетост со непотребни философски, политички и економски прашања. Стремежот на авторот е да го активира и насочи вниманието кон изучување на општата теорија на стварното право, стварно-правните институти и нормативните акти кои ја уредуваат оваа област. Учебникот „Стварно право“ претставува значителен придонес кон приближување на оваа научна дисциплина до македонската научна и стручна јавност и публика. Пишуван е на јасен, разбирлив и, пред сè, допадлив јазик и стил. Авторот користел правна терминологија која ги задоволува високите академски стандарди предвидени за ваков вид трудови. Објавувањето на учебникот „Стварно право“ е потребно и корисно не само од научен и образовен аспект, туку и во функција на отворање и елаборирање на теми што се од особено значење за кодификацијата на македонското граѓанско право, процес кој е во тек и кој бара научни заложби и дискусии на академско ниво, но и предлози и забелешки од пошироката општествена јавност.

Врз основа на изнесеното, рецензентите со задоволство му предлагаат на Наставно-научниот совет на Правниот факултет на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип да го усвои овој Извештај и да го прифати и одобри учебникот „Стварно право“ од авторот д-р Игор Камбовски како основен учебник по предметот Стварно право на првиот циклус правни студии и да го одобри издавањето во форма на електронски учебник во р-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

**Акад. Зоран П. Рашовиќ, редовен професор, с.р.
Д-р Осман Кадриу, редовен професор во пензија, с.р.**

РЕЦЕНЗИЈА

ЗА ДОКТОРСКАТА ДИСЕРТАЦИЈА СО НАСЛОВ „ПРИЗНАВАЊЕТО НА ДРЖАВИТЕ ВО МЕЃУНАРОДНОТО ПРАВО И МЕЃУНАРОДНИТЕ ОДНОСИ“ ОД КАНДИДАТКАТА М-Р АНЕТА СТОЈАНОВСКА-СТЕФАНОВА

Врз основа на Одлука донесена од страна на Наставно-научниот совет на докторски студии на Кампус 4 на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, на 21. седницата одржана на 5.6.2019 година определени сме за членови на Комисијата за оценка и одбрана на докторската дисертација на кандидатката м-р Анета Стојановска-Стефанова со наслов „Признавањето на државите во меѓународното право и меѓународните односи“. По читањето на дисертацијата и меѓусебната комуникација на членовите на Комисијата за финалната оценка на докторската дисертација, го доставуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Краток преглед на трудот

На почеток, во воведното поглавје кандидатката нè запознава со предметот на истражување на докторската дисертација. Предметот на истражување е дефиниран јасно и содржајно. Со него е во корелација хипотетската рамка која ги содржи општата хипотеза и посебните хипотези, кои се во меѓусебна поврзаност. Хипотезите се јасни и претставуваат добра основа за докажување во емпирискиот дел на докторатот. Методологијата е соодветна за предметот на истражувањето и е јасно објаснета. Поимно-категоријалниот апарат е дефиниран и објаснет и авторката ги избрала да ги елаборира поимите коишто се суштински за дисертацијата. Целите на истражувањето се комплементарни со предметот и методите на истражувањето.

Кандидатката објаснува дека предмет на трудот е признавањето на државите во меѓународното право, воспоставувањето на дипломатските односи, како и начинот на кој феноменот на политичката прагма во меѓународните односи го детерминираат меѓународното признавање.

Имено, признавањето на државите е чест и многу комплексен правен институт, кој силно е детерминиран од политичките околности. До денес речиси не постои конкретно правило според кое една држава станува меѓународно признаена и остварува право на државност и право да учествува како еднаква со другите држави во разните меѓународни организации.

На почетокот од трудот кандидатката се задржува на дефинициите на поимите и средствата за анализа потребни за создавање на трудот, како и на образложување на пристапот кој ќе го користи во понатамошните делови. Во овој дел е објаснет и мотивиот за избор на релевантната тема за докторска дисертација, како и нејзината научна, општествена и професионална оправданост.

Предмет на трудот се и импликациите врз меѓународните односи, предизвикани од начинот на признавање на државите, односно теориски осврт со научна дескрипција на импликациите од признавањето *de jure* и *de facto*, при даден однос на сили односно во даден конкретен меѓународно-политички контекст. Кандидатката се задржува и на дефинициите на поимите и средствата за анализа потребни за создавање на трудот, како и на образложување на пристапот што ќе го имаме во понатамошните делови. Во овој дел е објаснет и мотивиот за избор на релевантната тема за докторска дисертација, како и нејзината научна, општествена и професионална оправданост.

Хипотетската рамка на истражувачкиот модел е дизајнирана со една генерална хипотеза и неколку помошни хипотези. Научните предвидувања и претпоставки во хипотетската рамка се во конзистентна кореспонденција со предметот, целите и задачите на истражувањето.

Општата (генерална) хипотезата е дека за меѓународното право една држава не постои сè додека истата не биде признаена, а меѓународното право е релативизирано од феноменот на политичката прагма во меѓународните односи. Посебните хипотези се „политичкото постоење на една држава е независно од нејзиното признавање од други држави“ и „институтот признавање на државите во меѓународното право и меѓународните односи силно го детерминираат водењето на надворешната политика на државите во рамките на меѓународната заедница“.

Поединечната хипотеза „стекнувањето на самостојност и меѓународен правен суверенитет на една држава е формално зависен од нејзиното меѓународно признавање, кое се темели на волјата на другите држави“.

За потребите на докторската дисертација кандидатката применува комбинација од дедуктивна и индуктивна истражувачка стратегија. Со дедуктивната стратегија, кандидатката поаѓа од најопштото, а тоа се основните принципи врз кои се темели меѓународното право и понатаму ја следи линијата на операционализација на таквите принципи до правните интерпретации во практиката (од општото преку посебното до поединечното). Што се однесува до индуктивната стратегија, пак, кандидатката одејќи од поединечното, преку посебното до општото, акцентот го става токму на чинителите што доминираат во поединечни случаи, за на крај, преку нивно сумирање и групирање, да дојде до констатации за феноменот на политичката прагма во меѓународните односи, кој го релативизира меѓународното право. Со помош на компаративна анализа кандидатката ја разгледува расположливата емпирија и доказите од меѓународното признавање на државите, како и воспоставувањето на дипломатските односи кои го детерминираат водењето на надворешната политика.

Во првата глава *Државата – субјект на меѓународното право и меѓународните односи* кандидатката ја разгледува државата во средиштето на меѓународното право и меѓународните односи. Државата и правото се општествени појави или, поинаку речено, најопшти поими и категории кои во минатото, а и денес, се предмет на големо интересирање не само во науката, туку и пошироко. Со сигурност може да се тврди дека нема други општествени појави кои предизвикале толку расправи, кои создале толку спротивни гледишта и теории со многубројни суптилни варијабли и нијанси како што е случајот со државата и правото. Поради тоа државата и правото се предмет на проучување не само од правниците, туку и од филозофите, политиколозите, социолозите, економистите, психолозите и други. Во оваа глава кандидатката го прикажува и развитокот на државата, правото и политиката, преку теориските пристапи и поставки на Аристотел, Николо Макијавели, Жан Боден, Томас Хобс, Хуго Гроциус, Џон Лок, Барух Спиноза, Жан Жак Русо, Фридрих Вилхем Шелинг, Фридрих Хегел, Емануел Кант и други. Кандидатката ги изложува и теориите за настанокот на државата, понатаму за државата како субјект на меѓународното право и меѓународните односи, елементите и обележјата кои ја карактеризираат државата, сфаќањата за функциите на државата и прашањата на моќ во односите меѓу државите.

Во оваа глава кандидатката подвлекува дека обележјата на модерната држава, онаква каква што ја познаваме денес, се вообличени со Вестфалскиот мировен договор. Во современите теории државата се разгледува како заокружена целина која ги поседува следните карактеристики: (а) постојана популација, (б) дефинирана територија, (в) ефективна власт, (г) правен капацитет да влегува во односи со други субјекти на меѓународното право и (д) волја да ги почитува основните начела и норми на меѓународното право.

Со цел подобро да се разбере процесот на признавање и различните специфичности кои се појавиле низ историјата посветено е и внимание на термините суверенитет и државност, што точно значи суверенитетот и како една држава се стекнува со истиот, а подоцна и на начините преку кои државите го признаваат постоењето на друга држава.

Обликот на државно уредување, како и обликот на владеење исто така се предмет на големо интересирање низ цивилизацијата. Затоа на крајот од оваа глава кандидатката ќе ги претстави видовите држави и облици на државно уредување и форми на здружување на државите.

Во рамките на втората глава *Концепти на признавање на државите во меѓународното право*, кандидатката ги изложува теориите и методите за признавање на државите во меѓународното право и начините на воспоставувањето на дипломатски односи. Разгледани се и начините на признавање на државите, а претставен е и еден граничен случај во признавањето на државите-Силенд, понатаму основните права и должности на државата. Посебен осврт е даден и на функциите и надлежностите на државата.

Кандидатката образложува дека се направени обиди за воспоставување на универзални критериуми за добивање на статус меѓународно призната држава, меѓутоа ниту еден не успеал да се афирмира како релевантен и почитуван од сите држави во светот. Со оглед на тоа што правото, особено меѓународното, е жива материја отворена за интерпретација, иако основните одлики на една држава се јасни, кандидатката истакнува дека сепак може да се констатираат два типа на држави кои се делат на: *de jure* - постојат според правото и *de facto* - постојат во реалноста, врз база на тоа дали и кои од карактеристиките на државноста ги поседуваат.

Правно гледано актот на „признавањето на државата“ е правно-формален акт и нема директно влијание врз суштинската независност и постоењето на државата (ефективноста на нејзиното постоење), но често изостанувањето на признавањето од една или повеќе земји може да создаде сериозни тешкотии за новата држава и нејзиното понатамошно вклучување во меѓународните односи. Ова укажува дека актот на признавањето има и политичка, не само правна тежина.

Понатаму кандидатката истакнува дека во денешни услови сме сведоци дека феноменот „политичка прагма“ во водење на меѓународните односи од страна на државите доведува до своевидна релативизација на примената на меѓународното право.

Кандидатката истакнува дека признавањето на државите во меѓународното право е и прашање на правна, но и на политичка одлука, токму затоа во оваа глава ги објаснува и методите според кои се врши меѓународното признавање. *De jure* признавање подразбира носење формално-правен акт - дипломатска нота, закон или декларација, најчесто во законодавниот дом или од страна на владата или шефот на државата, со која преку официјален документ се објавува признавањето на една, од страна на друга држава. Овој метод е недвосмислен и не остава простор за интерпретација. Вториот метод *de facto* подразбира воспоставување на политички, економски и други вид односи. Разликите помеѓу првиот и вториот начин се во формално-правниот документ од кој произлегуваат права и обврски, кој во првиот случај е присутен, а во вториот отсуствува. Признавањето *de facto* често се користи со цел да се избегне нарушување на билатералните односи со друга држава, но истовремено фактички да се спроведе признавањето на некоја држава. На односите помеѓу две држави може да се гледа како на чекори кон признавање, такви на пример се: воспоставување на дипломатски односи, посета на шефот на државата на постоечката држава на државата која бара признавање, потпишување на билатерални договори помеѓу двете страни и признавање на пасошите на непризнаената држава од страна на постоечката држава. Доколку се погледне низ историјата може да се забележат случаи во кои била неопходна дипломатска комуникација помеѓу две држави, од кои едната не е меѓународно призната.

Во оваа глава, кандидатката ја образложува и доктрината, која денес е и најупотребувана, а зборува за „*признавање на држави наместо на влади*“. Според тоа, доколку првата држава ја има признаено државата во која се случила неуставна промена на владата, таа нема да врши ревизија на одлуката за признавање базирана исклучиво врз промената на режимот. Предностите на ваквата политика се далеку помалата административна и бирократска процедура при политичките промени кои се случуваат во светот. Додека недостатоците се состојат во оставањето на маневарски простор во случај да има реална потреба од преиспитување на соработката со земјата во која се случила промената.

Кандидатката посветува внимание и на доктрината воведена во триесеттите години на дваесеттиот век од мексиканскиот министер за надворешни работи, Џенаро Естрада, со која освен претходните два се воведува и метод на признавање на држави, попознат како „*Доктрина на Естрада*“. Имено, доколку политиката на државата е да врши правно признавање, тоа значи дека по секоја неуставна промена на власта во една држава таа мора да излезе со изјава во која се изјаснува позитивно или негативно во однос на признавањето

на новата влада. Предност на ваквата политика е можноста за ревидирање на односот кон други земји по секоја неуставна промена, но тоа значи и мешање во нејзините внатрешни работи преку одобрување или неодобрување на настанатите промени.

Во оваа втора глава кандидатката подвлекува и дека „политиката на премолчено признавање“ е своевиден баланс помеѓу другите две доктрини и според неа државата не е обврзана да даде оценка за новата влада на другата земја, но доколку сака може да го потврди или повлече признавањето.

Како посебна форма на признавање е разгледано и т.н. *колективно признавање на државите* кое може да се случи преку заедничко прифаќање на членство на една држава во регионални и универзални меѓународни организации, преку заедничко прифаќање на декларација на меѓународна конференција или преку формална процедура во органите на меѓународна организација.

Кандидатката понатаму истакнува дека признавањето на една држава на меѓународно ниво се отсликува и преку нејзиното *членство во Организацијата на Обединетите нации (ООН)*. Со зачленувањето во оваа светска организација се отстрануваат сите дилеми околу независноста и суверенитетот на која било земја. Кандидатката ги набројува и основните права и должности на државите, но и функциите на државата и нејзината меѓународна одговорност. Имено, државната власт се изразува низ многубројни и разновидни дејности на државните органи. За овие дејности постојат различни називи, поаѓалишта, поделби, па според тоа и мерила за класифицирање. Со тоа, колку и да се отежнува задачата за откривање на вистинската смисла и суштината на државата, на определен начин, се отвора сложеноста и повеќедимензионалноста на државата, како и потребата од утврдување на нејзините функции.

Во третата глава *Правото на народите на самоопределување како колективно човеково право* кандидатката го разгледува правото на народите на самоопределување како колективно човеково право, поаѓајќи од улогата на поединецот во државата односно човекот во меѓународните односи, како и политиката на државите за меѓународните човекови права во глобалното општество.

Во оваа глава кандидатката подвлекува дека меѓународното задолжително право (*ius cogens*) се однесува на оној сегмент од меѓународното право кој го сочинуваат нормите кои претставуваат основа на меѓународниот правен поредок и не можат да се менуваат со други договори помеѓу државите, освен со нови *ius cogens* норми. Современото меѓународно право во корпусот на *ius cogens* - задолжителни правни норми го вбројува и принципот на самоопределување на народите. Многу научници сметаат дека самоопределувањето на народите е императивна норма на меѓународното право, односно *ius cogens*, и не е дозволено да се дерогира.

Во оваа глава се објаснува дека принципите на меѓународното право имаат обврзувачка моќ во однос на државите и во современи услови, обврзувачкиот карактер зависи од согласноста на државите истите доброволно да ги прифатат, што укажува на диспозитивниот карактер. Меѓународното диспозитивно право (*ius dispositivum*), всушност, претставува збир на норми кои воспоставуваат стандарди, но истите не се задолжителни за државите.

Кандидатката истакнува дека правото на самоопределување како човеково право, поединецот го остварува во колективитет на поединци кои ги смета на себе слични според етничка, расна и јазична основа. Суштината на ова право се огледа во тоа што се признава правото на кохерентни национални групи, самите да ја изберат формата на политичкото уредување во кое ќе живеат и нивните односи со другите групи на луѓе. Како што истакнува кандидатката, денес поголемиот дел од авторите во меѓународното право самоопределувањето го сметаат за „правен принцип“, иако клучна улога во неговото промовирање и реализирање имаат токму политичките чинители. Правото на самоопределување на народите е од особена важност, бидејќи неговата реализација е основен услов за ефикасна гаранција и почитување на индивидуалните човекови права и за промовирање и зајакнување на истите.

Понатаму, кандидатката објаснува дека Обединетите нации ова право го оформиле во Резолуцијата 637 А (VII) од 1952 година, а според Повелбата на Обединетите нации: „сите

луѓе имаат право на самоопределување и слободно одредување на политичкиот статус, економскиот поредок и социјално-културниот развој...“, како и дека „пријателските односи меѓу нациите се базирани врз принципите на еднакви права и самоопределување на народите...“. Овие параграфи од Повелбата на ООН укажуваат на правните принципи на кои се поставуваат темелите на државите како субјекти на меѓународното право.

Понатаму овој правен принцип е вграден и во други важни меѓународни документи како што се: Декларацијата за добивање независност на колонијалните држави и народи од 1960 година и Декларацијата за принципите на меѓународното право во врска со пријателските односи меѓу државите од 1970 година. Во оваа глава преку компаративна анализа се разгледани и неколку случаи.

Во четвртата глава *Меѓународните организации и признавањето на државите* кандидатката се осврнува на улогата на меѓународните организации како субјекти на меѓународното право, на меѓународните владини и невладини организации. Понатаму е посветено внимание и на светската политика и на улогата на меѓународните организации. Меѓународните организации, истакнува кандидатката, се составени од претставници на владите на државите членки, кои уште се нарекуваат и меѓународни владини организации, заради својот капацитет да стапуваат во меѓусебни односи, но и да поставуваат легитимни барања во рамките на меѓународното право и да склучуваат меѓународни договори. Сепак, наведувајќи ги овие два субјекти, всушност не се исцрпува илустрацијата на сцената на меѓународните актери. Затоа, во оваа глава кандидатката посветува особено внимание и на создавањето на Организацијата на Обединетите нации (ООН) и на на постапката за зачленување на државите во Обединетите нации, на значењето на зачленувањето во ООН во поглед на стекнување меѓународно признавање за државите, како и на улогата на Обединетите нации во справување со законите за мирот и безбедноста кај државите во светот.

Во петтата глава *Правците во меѓународните односи* кандидатката ги разгледува правците во меѓународните односи и нивното практикување во делот на признавањето на државите. Посебен осврт е даден на двата доминантни мисловни правци идеализам и реализам, но и на поновите (алтернативни) теории кои се појавуваат. Реализмот во сите свои форми ја потенцира подложеноста на надворешната политика на влијанието од човечките услови и моќта на меѓународно ниво. Прописите на меѓународното јавно право честопати се кршат или релативизираат, а особено оваа појава е забележлива во услови на војна кога „силните го прават она што имаат моќ да го направат, а слабите го прават она што мора да го прифатат“. Идеализмот, пак, е мисловен правец кој се појавил помеѓу двете светски војни и ги означува либералите кои сакале да стават крај на сите војни по 1918 година преку формирањето на Лигата на народите и системот на колективната безбедност. Институционалистите својот правец го темелат на обидите за постигнување на недостижни цели, како што е еднаквост или правда или правење на добри дела. Наспроти овие два доминантни мисловни правци во надворешната политика се споменуваат и други кои немаат во толкава мера белег врз креирањето на надворешната политика. Кандидатката истакнува дека надворешната политика и меѓународните односи на секоја земја се силно детерминирани од внатрешната политика, а пред сè од карактеристиките на политичкиот систем, но и од актерите кои се наоѓаат во улога на властодршци. Покрај доминантните теории за водење на меѓународните односи - идеализам и реализам, кандидатката ги претставува и другите теории како што се: либерализмот, марксизмот, радикализмот, теоријата на одлучувањето, хегемонистичката теорија на стабилноста, конструктивизмот, деконструктивизмот, англиската школа, феминизам, и религиите и нивната улога во меѓународните односи. Според кандидатката, познавањето на карактеристиките на доминантните правци, како и на алтернативните теории за водење на надворешната политика, претставува современ прирачник за разбирање на околноста на меѓународната политичка сцена и за начинот како истите се однесуваат кон институтот „меѓународно признавање на државите“. Токму затоа во оваа глава се анализирани спротивставените правци за водење на меѓународните односи (реализам и институционализам) кои посредно влијаат врз признавањето на државите во меѓународното право и меѓународните односи, односно како феноменот на политичката прагма во меѓународните односи го дерогира меѓународното право. Во оваа глава на крајот кандидатката подвлекува дека примената

на определена теорија во водењето на надворешната политика на дадена држава при определени меѓународно-политички констелации има директен одраз на признавањето на дадена држава и примената на еден од двата методи: *de jure* и *de facto*.

Во шестата глава *Улогата на дипломатијата во признавањето на државите* кандидатката го разгледува и влијанието на дипломатските активности и усогласувањето на интересите со други држави во интерес на признавањето на една држава. Истакнато е и дека современа смисла на зборот кога се зборува за односите меѓу државите најчесто се мисли на дипломатските активности кои ги преземаат претставниците на државите за остварување на своите цели.

Во оваа глава е даден осврт и на дипломатските активности помеѓу државите, кои се темелат на нивните меѓусебни договори и на функциите на дипломатските мисии кои се дефинирани во важечкото меѓународно право. Имено, во современите констелации на водење на меѓународната политика, дипломатијата како „умешност на можното“ сè уште го држи својот примат. Добрата дипломатија, според кандидатката, подразбира целите на надворешната политика да се дефинираат во согласност со националниот интерес, но и тие да бидат поддржани со адекватна моќ. За успешно да ги спроведува своите дипломатски активности една држава не треба да заборава да гледа на меѓународната политичка сцена и „низ дурбинот“ на другите држави, притоа да има поготвеност за компромис во врска со сите прашањата кои според Ханс Моргентхау: „не се витални за опстанокот на истата“. Затоа, подвлекува кандидатката дека секоја мудра дипломатија која е наклонета кон зачувување на мирот, во остварување на своите надворешно политички цели, треба да покаже мудрост и знаење и да развие умешна стратегија и да избере соодветни средства, за да ги оствари замислените цели, што упатува на феноменот на политичката прага во водење на меѓународните односи.

Доколку државите се одлучат за формално давање согласност за признавање, најчесто тоа е придружено и со отворање на амбасади или конзуларни претставништва. Дипломатските односи исто така ги следат активности кои директно упатуваат на признавање или непризнавање на определена држава.

Во оваа глава е објаснето и дека признавањето на државата е предуслов за воспоставувањето на дипломатските односи, но нивното отсуство во дадена земја не мора да значи дека е резултат на непризнавање, може да биде производ и на други околности, како што се размислување и проценка или пак форма на невоени санкции кон таа земја. Кодификацијата на обичајните правила на дипломатското и конзуларното право е резултатот на повеќе мултилатерални договори, но и на проактивниот однос на ОН. Виенската конвенција за дипломатските односи од 1961 година и Виенската конвенција за конзуларните односи од 1963 година се сеопфатни меѓународни документи кои се меѓу најзначајните од оваа област и истите се опфатени во шестата глава.

Во седмата глава *Студии на случаи при меѓународно признавање* кандидатката се посветила на анализа на актуелни случаи на признавање во меѓународното право и меѓународните односи. Студиите на случаи го опфаќаат спорот кој Република Грција го имаше со името на Република Македонија, на случајот со сецесијата на Косово, понатаму случајот со референдумот за независност на Автономната Република Крим и градот Севастопол, како и на Резолуцијата на ООН со која се отфрла Референдумот на Автономната Република Крим или градот Севастопол. Во овој дел е извршена споредбена анализа на релевантни документи, а е заокружено со компаративна анализа на Декларациите за независност на Косово и Крим. Од овој теориски осврт со научна дескрипција преку примена на индуктивната и дедуктивната стратегија, кандидатката извлекува и соодветни заклучоци и сознанија за поставените хипотези во докторската дисертација.

Во осмата глава *Глобализацијата и признавањето* кандидатката се осврнува на влијанието на глобализацијата врз белезите на државата како важни правни критериуми за дефинирање на државноста и за стекнување на статус - признавање во меѓународното право и меѓународните односи, но и на улогата на глобализацијата во создавањето на т.н. глобална култура кај државите и генерално во меѓународната заедница.

Во оваа глава е направен научно-дескриптивен осврт во однос на признавањата на државите во меѓународните односи и глобализацијата како феномен кој се простира на

целата планета, па оттука ги опфаќа и териториите на меѓународно признатите и добро етаблирани држави, но и на државите во развој, кои се трудат да обезбедат меѓународно признавање. Глобализацијата е феномен кој условно кажано го нарушува суверенитетот на државите и ги надминува националните граници, применувајќи либерализација на економијата ги брише националните граници на државите, врши елиминирање на национални ограничувања за трговска размена, истовремено тежнеејќи да создаде своја цивилизација која ќе ги воедначува културните особини на народите во различни држави во светот.

Во последната глава *Заклучни согледувања* кандидатката ги изложува основните резултати на истражувањето и анализата, а даден е и завршен осврт на материјалот и хипотезите и извлечени се научно-теоретски и практично-политички заклучоци. Во последното поглавје се дадени заклучоците од докторската дисертацијата. Тие се сублимат од секое потпоглавје и се јасен приказ на резултатите до кои дошол авторот, вклучително и свои видувања околу одредени прашања и препораки за надминување на детектираните состојби.

Исполнета е научната цел на овој труд да се проучат теоретските гледишта и мисловните правци за да се изврши идентификација и дескрипција на нивното влијание во водењето на надворешната политика, особено кон институтот признавање на државите, со цел добиените резултати од истражувањето да дадат свој придонес во науката. Кандидатката извршила успешна примена на истражувачките методи. Имено, преку примената на индуктивната и дедуктивната стратегија се дадени одговори на истражувачките прашања со што во иднина тие би се ставиле како искуствени знаења на науката, но и на водачите и применувачите на надворешната политика и право. Исполнета е и практичната цел на трудот да се даде придонес во научните сознанија на науките што се занимаваат со оваа проблематика како теориите за меѓународно признавање на државите, теориите за водење на меѓународните односи, но во расветлување на реалноста во врска со водењето на надворешната политика на државите.

Генералниот заклучок кој може да се изведе од докторската дисертација е дека стекнувањето на самостојност, признавање и меѓународен правен субјективитет на една земја е формално зависен од процесот за нејзиното меѓународно признавање, кое се темели на волјата на другите држави во светот. Сублимирајќи ги декларативните позиции на државите и реалноста, кандидатката доаѓа и до општ заклучок дека иако основните белези на една држава се јасни, сепак признавањето на една држава како суверена и како релевантен субјект на меѓународното право е отворено за интерпретации. Токму затоа, врз база на тоа кои карактеристики ги поседуваат се издвојуваат два типа на држави кои се делат на *de-jure* (оние кои постојат според правото) и на *de-facto* (оние кои постојат во реалноста).

Теоретските правни дилеми, дали може во меѓународната заедница да постои „апсолутна сувереност на државите“ паралелно со меѓународниот правен поредок се сметаат за апсолвирани и се смета дека суверенитетот е ограничен само со оние меѓународни правни норми кои тие доброволно би ги прифатиле и со меѓународните задолжителни норми (*ius cogens*), кои се сметаат за основна вредносна матрица на државата, а оттука и за цивилизациски постулат на меѓународната заедница.

Понатаму се извлекува и заклучок дека принципот на самоопределување на народите и правото на сувереност на државите се смета за основен и рамковен принцип кој ги овозможува сите останати права.

На крајот од докторската дисертација кандидатката повторно се навраќа и на одговорите на истражувачките прашања, но и на целите и хипотезите кои овој труд во целост ги потврди.

Од изнесените сознанија во докторската дисертација може да се изведат повеќе корисни заклучоци кои ги потврдуваат поставените хипотези, меѓу кои и дека за меѓународното право една држава не постои сè додека не биде признаена, а феноменот на политичката прагма во водењето на меѓународните односи го дерогира меѓународното право и неговата применливост. Понатаму, се заклучува дека политичкото постоење на една држава е независно од нејзиното признавање од други држави. Институтот признавање на државите

во меѓународното право и меѓународните односи силно го детерминираат водењето на надворешната политика на државите во рамките на меѓународната заедница. Стекнувањето на самостојност и меѓународен правен суверенитет на една држава е формално зависен од нејзиното меѓународно признавање, кое се темели на волјата на другите држави.

Во врска со докторската дисертација се доставени позитивни извештаи од интерниот ментор и од екстерниот ментор. Кандидатката е магистер на науки во соодветна научна област и ги има исполнето, во текот на докторските студии, сите обврски кои произлегуваат од студиската програма.

Објавени трудови, поврзани со истражувањето од докторската дисертација

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko (2016) *State as a Subject of International Law*. US-China Law Review, 13 (1). pp. 25-33. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta (2017) *International Relations and Policy Development of the Republic of Macedonia*. In: Proceedings book: International Conference on Economic and Social Studies (ICESoS'17) "The Rural Business Development in the Balkan Region". International Burch University, Sarajevo, Bosnia and Hercegovina, pp. 7-20. ISBN ISSN: 2303-4564

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko (2015) *International relations as constitutional matter in Republic of Macedonia*. US China Law Review, 12 (12). pp. 1015-1025. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta (2015) *200 years of the Congress of Vienna: Switzerland's Way to Modern Democracy*. Political Thought, 13 (50). pp. 73-79. ISSN 1409-9853

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko (2016) *The function President of the Republic of Macedonia and leading of the Macedonian foreign policy*. US-China Law Review, 13 (1). pp. 81-87. ISSN 1548-6605 (print) ISSN 1930-2061 (online)

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko and Stojanovska, Katerina (2016) *Position and Role of the Ambassadors according to Vienna Convention and Law on Foreign Affairs of the Republic of Macedonia*. US-China Law Review, 13 (1). pp. 67-74. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko and Chachorovski, Zoran (2017) *International Recognition of the countries and the foreign policy (theories and precedents)*. US China Law Review, 14 (5). pp. 271-283. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko and Chacorovski, Zoran (2017) *Influence of the politics on freedom of the media*. US China Law Review, 14 (5). pp. 311-319. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko and Chacorovski, Zoran (2017) *Human Rights as a subject of world politics*. US China Law Review, 14 (6). pp. 321-334. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Atanasoski, Drasko and Chacorovski, Zoran (2017) *Democracy and media—Types of theories for means of mass communication*. US China Law Review, 14 (6). pp. 363-376. ISSN 1548-6605

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Vckova, Nadica (2016) *International Strategy For Climate Change And The Countries Commitment For Developing Policies*. In: International Scientific Conference: Crisis Management: Challenges and Perspective, 18 Nov 2015, Skopje, Macedonia

Stojanovska-Stefanova, Aneta and Magdinceva Sopova, Marija (2017) *The international society and the development of global political culture*. International Journal "Knowledge in practice", 20 (3). pp. 1407-1414. ISSN 2545-4439, Bansko, Republic of Bulgaria

Stojanovska-Stefanova, Aneta (2017) *Културни преобразби кај државите во услови на глобализација*. In: Втората меѓународна научна конференција ФИЛКО - филологија, култура и образование, 10-12 мај 2017, Воронешки државен универзитет, Русија и Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Македонија.

Stojanovska-Stefanova A., Atanasoski D., (2017), *UN Goal: Sustainable Tourism as a Key Contributor for Sustainable Development in Developing Countries*, In: Challenges of tourism and business logistics in the 21st century ISCTBL, 24-25 Oct 2017, Gevgelija, Macedonia, pg.151-160.

ЗАКЛУЧОК

Во докторската дисертација е обработена област која до сега на ваков начин и преку ваков истражувачки пристап не е обработувана кај нас.

Темата е оригинална и постојано актуелна, како и пристапот кон предметот на истражувањето и содржината. Дисертацијата нуди и нови истражувачки резултати до коишто до сега не е дојдено преку спроведени научни истражувања. Таа е солидна основа за донесување на дополнителни заклучоци и препораки.

Докторската дисертација дава придонес кон научните области политички системи, меѓународно право, меѓународни односи и историја на дипломатија, меѓународна политика и правни теории за државата.

Кандидатката м-р Анета Стојановска-Стефанова во докторската дисертација укажува на најзначајните класификации на моделите на признавање на државите во меѓународното право и меѓународните односи и успешно ги идентификува моделите на стекнување на меѓународното признавање на државите, како и доминантните и алтернативните теории кои државите ги применуваат за водење на меѓународните односи, а кои преку примена на феноменот „политичка прагма“ ја релативизираат примената на меѓународното право. Од текстот, но и од приложената библиографија, видливо е дека при работата на дисертацијата кандидатката користела голем број библиографски единици, како и модерен пристап во цитирањето на референтните публикации. Во изготвувањето на дисертацијата кај кандидатката доминира правно-политиколошкиот пристап на истражување.

Во текот на изработката на докторската дисертација, кандидатката успешно соработуваше со менторите, земајќи ги предвид и нашите предлози и сугестии, во функција на подобрување на квалитетот на трудот. Во нејзината изработка, кандидатката користела индуктивна и дедуктивна истражувачка стратегија и анализа на актуелни случаи, исполнувајќи ги методолошките барања за подготовка на докторски труд и потврдувајќи ја оспособеноста за самостојна научна работа.

Со оглед на наведеното, констатираме дека докторската дисертација под наслов „Признавање на државите во меѓународното право и меѓународните односи“ на кандидатката м-р Анета Стојановска-Стефанова ги исполнува законските услови и стандардите за докторат од областа на политичките науки.

Комисијата има чест да даде позитивна оценка на докторската дисертација и да му предложи на Наставно-научниот совет на докторските студии на Кампус 4 да го прифати извештајот и да закаже датум за јавна одбрана.

КОМИСИЈА:

Д-р Страшко Стојановски, вонреден професор, претседател, с.р.

Д-р Андон Мајхосев, вонреден професор, член, с.р.

Д-р Дејан Маролов, вонреден професор, член, с.р.

Д-р Панде Лазаревски, редовен професор, екстерен ментор, член, с.р.

Д-р Јован Ананиев, редовен професор, интерен ментор, член, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „ТОКСИКОЛОШКИ И КЛИНИЧКО-ТОКСИКОЛОШКИ АНАЛИЗИ: ПРОТОКОЛИ ЗА ЛАБОРАТОРИСКА РАБОТА” – ПРАКТИКУМ ОД ДОЦ. Д-Р ДАРИНКА ЃОРГИЕВА-АЦКОВА, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр. 2002-102/10 од 222. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 15.5.2019 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Катарина Смилков, доцент, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип;
- д-р Марија Дарковска-Серафимовска, доцент, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис **„Токсиколошки и клиничко-токсиколошки анализи: протоколи за лабораториска работа” од авторката доц. д-р Даринка Ѓоргиева-Ацкова**, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, наменет за студентите на стручните студии – медицински лаборанти и во дел за интегрираните регулирани професии од прв и втор циклус студии, студиска програма Фармација на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Наслов на учебното помагало - практикум **„Токсиколошки и клиничко-токсиколошки анализи: протоколи за лабораториска работа”**.

Наслов на предметот: Клиничко-токсиколошки анализи, медицински лаборанти, петти семестар, во наставната програма со фонд на часови 3+2+1,

Токсиколошка хемија, со неделен фонд на часови 3+3+1, осми семестар, студиска програма Фармација,

Клиничко-токсиколошки анализи (изборен предмет), со неделен фонд на часови 2+1+1, деветти семестар, студиска програма Фармација.

Име и презиме на авторите на трудот: доц. д-р Даринка Ѓоргиева-Ацкова.

Приложениот ракопис за рецензија е во согласност со наставната програма и ја опфаќа наставната материја предвидена во студиската програма за којашто е наменет.

Податоци за обемот на ракописот: Ракописот се состои од 60 страници во А4 формат, со прилози како слики, табели и комплетни протоколи за експериментални лабораториски анализи. Според обемот и претставената содржина, соодветно на фондот на часови, ги задоволува критериумите според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” и овозможува комплетно покривање на предвидената предметна програма, со што се овозможува остварување на целите на истата.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Во е-библиотеката на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип авторката има објавено сличен наслов што се однесува на практичната лабораториска настава од предметот Токсиколошка хемија за студиска програма Фармација, но ова е прво вакво издание наменето за предметот Клиничко-токсиколошки анализи, целосно адаптирано според можностите за извршување на практична студентска лабораториска настава. Затоа, неспорен е придонесот на ваков вид на учебно помагало за студентите кои во своите студиски програми го изучуваат овој предмет.

Краток опис на содржината: Практикумот обработува содржини кои се поделени во осум наставни целини, при што секоја целина обработува одделна тема и вклучува во неа еден или повеќе протоколи за експериментална работа и тоа:

Вовед – Во оваа целина во детали се објаснети и прикажани основните правила за лабораториска работа, практичните и клиничките аспекти на аналитичко-токсиколошките анализи, обезбедувањето на квалитет на извршените токсиколошки анализи и бележењето и објавувањето на резултати. Дадени се примери за формулари за аналитичко-токсиколошко барање, токсиколошки прашалник и аналитички токсиколошки извештај.

Квалитативен скрининг или квантитативна анализа – Оваа целина се однесува на прикажување на современите шеми за токсиколошки скрининг со наведување на примената на различните видови инструментални методи за анализа.

Биолошки материјали кои се користат во клиничко-токсиколошките анализи – Овде се обработени различните видови материјали кои може да се користат за вршење на анализите, при што се наведени нивните предности и недостатоци.

Протоколи за детекција и определување на избрани групи отрови со обоени тестови - Во овој дел е посветен соодветен простор за дефинирање на поимот обоени тестови и соодветните протоколи за нивно изведување при детекција на различни отровни супстанции како нитрати, етанол, хипохлорити, јод и јодиди и др.

Квалитативна и квантитативна анализа на избрани отрови со спектрофотометриски методи - Во оваа целина авторката ја обработува спектрофотометриската детекција и дава протоколи за вршење на квантификација на различни отровни супстанции и тоа: група на лекови – ацетилсалицилна киселина, фенол, метали и нитрити.

Квалитативна анализа на избрани отрови со тенкослојна хроматографија (TLC) - Тенкослојната хроматографија (TLC) како лесен, брз и прецизен начин за определување на бројот и идентификација на компоненти во смеси во овој случај е користена за идентификација на токсични супстанции и тоа со следниве протоколи: за идентификација на активните супстанции во различни аналгетици во форма на таблети (препарати кои се издаваат без рецепт – ОТС и за квалитативно определување на алкалоиди во урина.

Детекција на токсични супстанции со неутрални, слабо кисели или кисели својства со микрокристалоскопски метод - Во оваа целина се вклучени протоколи за детекција на различни супстанции со неутрални, слабо базни или кисели својства (барбитурна киселина, фенобарбитал, алкалоиди и сл.), во моделни екстракти со помош на микрокристалоскопски методи.

Прелиминарна експресна анализа на биолошки течности (крв, урина) за детекција на присуство на барбитурати, бензодиазепини, деривати на салицилна киселина и фенотиазини - Прелиминарните тестови се многу важни за планирање на протоколот за токсиколошка анализа во материјал за кој немаме никаква информација за присуството на токсични супстанции, па овде се дадени постапки за изведување на ваква експресна анализа за присуство на избрани отрови.

ЗАКЛУЧОК

Како ракопис кој обработува и дава детални протоколи за лабораториска работа целосно адаптирани на потребите за изведување на практичниот дел од наставата во областа на клиничко-токсиколошките анализи се очекува дека практикумот ќе им биде од огромна полза и ќе им помогне на студентите во совладувањето и систематизирањето на знаењата од оваа област.

Ракописот „Токсиколошки и клиничко-токсиколошки анализи: протоколи за лабораториска работа” е материјал кој може да обезбеди соодветен квантум на знаења на студентите, при што деталноста, информативноста и систематичноста на предложениот материјал можат да обезбедат исполнување на целите и задачите на предметната програма приближувајќи им ги на студентите лабораториската работа и предизвиците во изведувањето на клиничко-токсиколошки анализи.

Поради ова, со големо задоволство препорачуваме ракописот „**Токсиколошки и клиничко-токсиколошки анализи: протоколи за лабораториска работа**” од авторката доц. д-р Даринка Ѓоргиева-Ацкова да биде објавен како практикум во електронска форма за студентите на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Катарина Смилков, доцент, с.р.

Д-р Марија Дарковска-Серафимовска, доцент, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИСОТ „ФАРМАЦЕВТСКА ТЕХНОЛОГИЈА 2“ - СКРИПТА
ОД ПРОФ. Д-Р БИСТРА АНГЕЛОВСКА, ДОЦ. Д-Р ЕЛЕНА ДРАКАЛСКА-
СЕРСЕМОВА И ДОЦ. Д-Р АЛЕКСАНДАР ЦВЕТКОВСКИ, ФАКУЛТЕТ ЗА
МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, како и Одлуката бр. 2002-96/26 од 221. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 24.4.2019 година, за изготвување на рецензија за приложениот ракопис „ФАРМАЦЕВТСКА ТЕХНОЛОГИЈА 2“ - СКРИПТА од авторите проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски, наменет за студентите на фармацијата на прв циклус студии на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, избрани се рецензентите:

- д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска, редовен професор, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
- д-р Биљана Ѓорѓеска, редовен професор, Факултет за медицински науки, Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип.

По разгледувањето на ракописот, до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, како рецензенти го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Предложената скрипта од проф. д-р Бистра Ангеловска и доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски со наслов „ФАРМАЦЕВТСКА ТЕХНОЛОГИЈА 2“ како интерна скрипта за објавување во електронска форма на веб-страницата од Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е наменета за предметот Фармацевтска технологија 2, што се слуша во шестиот семестар, на студиската програма Фармација, на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип со неделен фонд на часови од 3 + 3 + 1.

Податоци за обемот на ракописот: Понудениот ракопис на проф. д-р Бистра Ангеловска и доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски е подготвен според предвидената програма и ја опфаќа наставната материја по предметот Фармацевтска технологија 2. Ракописот има вкупно 108 страници (A4 формат, со големината на фонтот Arial 11, regular, единечен проред). Покрај текстот, оваа скрипта содржи и 64 слики и 7 табели за полесно визуелно совладување на наставната содржина. Скриптата е поделена на 8 поглавја. Во однос на обемот ги задоволува основните критериуми за објавување на рецензирана интерна скрипта во електронска форма според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Потребата од создавање на вакво учебно помагало – скрипта е во релација со недостигот на соодветен наставен материјал по предметот Фармацевтска технологија 2. Паралелно со неа беше оформен и практикум, што студентите ќе можат да го користат за добивање на практични искуства од оваа област.

Краток опис на содржината: Содржината на скриптата е поделена на 8 главни поглавја и неколку поднаслови за попрегледно следење на наставната материја. При изработката на овој труд авторите консултирале бројни библиографски единици што се однесуваат на современите приоди и достигнувања. Истите претставуваат релевантни научни извори, но и литература за понатамошно проширување на сознанијата од областа на фармацевтската технологија.

На почетокот е дадена содржината што го олеснува следењето на понудениот материјал. Со кус предговор, авторите ги воведуваат студентите во основната содржина на скриптата, потоа следи детална програма по курсот Фармацевтска технологија 2, а на крајот е дадена листа на референци или библиографија (користена литература). Содржината што се презентира во оваа интерна скрипта е систематизирана во следниве поглавја:

Тема бр.1. Суспензии - Првото поглавје е поделено на 13 поднаслови што се однесуваат на суспензиите како полидисперзни системи. Во овој дел е извршена целосна евалуација на суспензиите, почнувајќи од опис, начин на стабилизирање, изработка и фармацевтско-технолошки испитувања.

Тема бр. 2. Емулзии - Втората тема се однесува на емулзиите како нестабилни дисперзни системи. Поделена е на 11 поднаслови во кои се опфатени видовите емулгатори што се користат за стабилизација, начинот на изработка и опремата што се користи за иста цел. Исто така, наброени се методите за процена на стабилноста на емулзиите и начинот на испитување на истите.

Тема бр. 3. Полуцврсти препарати за примена на кожа - Третото поглавје започнува со анатомско-физиолошките особини на кожата и можностите за оптимизирање на перкутаната апсорпција. Во оваа тема се обработени општите карактеристики на полуцврстите препарати, подлогите што генерално се употребуваат за формулација и фармацевтско-технолошките испитувања. Во овој дел е направена и целосна евалуација на мастите и кремите како полуцврсти препарати.

Тема бр. 4. Гелови - Во четвртото поглавје од предложениот текст, детално се обработени геловите како полуцврсти препарати, наведени се основните компоненти, карактеризирани се средствата за гелирање и начинот на изработка. Во одвоени поднаслови се опфатени фармацевтско-технолошките испитувања, предности на геловите и нивна употреба.

Тема бр.5. Пастии - Петтата тема се однесува на пастите како полуцврсти фармацевтски дозирани форми, опремата која најчесто се користи за изработка на пастите и фармацевтско-технолошките испитувања. Во ова поглавје табеларно се претставени и детално се карактеризирани конзервансите и антиоксидансите што се употребуваат за спречување на микробиолошка контаминација и одржување на стабилност на полуцврстите фармацевтски дозирани форми.

Тема бр. 6. Индустриско производство на полуцврсти ФДФ - Шестото поглавје е фокусирано врз индустриското производство на полуцврстите фармацевтски дозирани форми. Опишана е основната опрема што генерално се употребува и наведени се предностите и недостатоците на истата.

Тема бр.7. Амбалажа и пакување - Во седмото поглавје од предложениот текст авторите ги обработуваат амбалажите и пакувањата на полуцврстите фармацевтски дозирани форми при индустриско пакување во серии. Потенцирани се информациите што мора да ги содржи примарната амбалажа и илустрирани се машините за индустриско полнење.

Тема бр. 8. Испитување на полуцврстите препарати за примена на кожа - Осмата глава е составена од 12 поднаслови. Детално се евалуирани најчестите испитувања што се однесуваат на полуцврстите препарати, почнувајќи од органолептичките својства, мерење на конзистенцијата и реолошките особини на препаратот. Понатаму, опишани се методите за испитување на способноста за размачкување со помош на екстензиометар и илустративно прикажани. Исто така, објаснет е начинот на одредување на рН вредноста, испитувањето на микробиолошкиот квалитет согласно со Европската фармакопеја и обработен е начинот на одредување на концентрацијата на ослободена активна супстанца преку Франц дифузиона клетка.

На крајот од скриптата се презентирани литературните податоци, извори и цитати, што авторите ги користеле при создавањето на ракописот за скрипта. Присуството на голем број слики, како и едноставниот стил на презентација на специфичната стручна материја овозможува на лесен, разбирлив и концизен начин да се совладаат и научат теоретските елементи по предметот Фармацевтска технологија 2.

Како што потенцираат и авторите во предговорот, оваа скрипта е подготвена со цел да им помогне на студентите во совладување на предвидениот материјал. Секако, за одредени прашања се препорачува и користење на литературата која е претставена на крајот од текстот, а која послужила во подготвување на скриптата.

ЗАКЛУЧОК

При презентирањето на материјата од областа на фармацевтската технологија, авторите на овој труд применуваат современи начела и принципи и од методски и од методолошки аспект. Тематските содржини се елаборирани системски, децидно и прегледно што ќе овозможи лесно, концизно и едноставно совладување на теоретските содржини по предметот Фармацевтска технологија 2. Скриптата претставува значајно учебно помагало, посебно ако се земе предвид дека досега нема објавена комплетна скрипта по Фармацевтска технологија 2 на македонски јазик. Секако, скриптата е еднакво корисна и за веќе дипломираните студенти, како прирачник за брзо повторување и потсетување на претходно наученото.

Од горнаведеното може да се заклучи дека трудот со наслов „Фармацевтска технологија 2“ од проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски ги задоволува основните критериуми за објавување во форма на рецензирана интерна скрипта. Поради тоа, како членови на Рецензентската комисија со задоволство им предлагаме на членовите на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки во Штип да го прифатат овој труд за објавување како електронска интерна скрипта на веб-страницата во е-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска, редовен професор, с.р.
Д-р Биљана Ѓорѓеска, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

НА РАКОПИСОТ „ПРАКТИКУМ ПО ФАРМАЦЕВТСКА ТЕХНОЛОГИЈА 2“ ОД ПРОФ. Д-Р БИСТРА АНГЕЛОВСКА, ДОЦ. Д-Р ЕЛЕНА ДРАКАЛСКА-СЕРСЕМОВА И ДОЦ. Д-Р АЛЕКСАНДАР ЦВЕТКОВСКИ, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип, како и Одлуката бр. 2002-56/45 од 217. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 18.2.2019 година, за изготвување на рецензија за приложениот ракопис „ПРАКТИКУМ ПО ФАРМАЦЕВТСКА ТЕХНОЛОГИЈА 2“ од авторите проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски, наменет за студентите на фармација на прв циклус студии на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, избрани се рецензентите:

- д-р Емилија Јаневиќ Ивановска, редовен професор, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип;
- д-р Биљана Ѓорѓеска, редовен професор, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип.

По разгледувањето на ракописот до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип како рецензенти го поднесуваме следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Предложениот практикум од проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски со наслов „ПРАКТИКУМ ПО ФАРМАЦЕВТСКА ТЕХНОЛОГИЈА 2“ како интересен практикум за објавување во електронска форма на веб-страницата на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип е наменет за предметот Фармацевтска технологија 2, што се слуша во шестиот семестар, на студиската програма Фармација, на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип со неделен фонд на часови од 3 + 3 + 1.

Податоци за обемот на ракописот: Понудениот ракопис на проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски е подготвен според наставната програма и ја опфаќа материјата предвидена за вежби по предметот Фармацевтска технологија 2. Ракописот има вкупно 99 страници (А4 формат, со големината на фонтот Arial 11, regular, единечен проред) со прилози како слики, табели, шеми. Во однос на обемот ги задоволува основните критериуми за објавување на рецензиран интересен практикум во електронска форма според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: На Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип досега не е објавен ваков или сличен наслов. Затоа, неспорен е придонесот на еден ваков вид на учебно помагало за студентите на фармација за лесно совладување на практичната настава од овој предмет.

Краток опис на содржината: Содржината на практикумот е поделена на 10 поглавја, што одговараат на 10 практични вежби од областа на фармацевтска технологија 2. При изработката на овој труд авторите консултирале бројни библиографски единици што се однесуваат на современите приоди и достигнувања. Истите претставуваат релевантни научни извори, но и литература за понатамошно проширување на сознанијата од областа на фармацевтската технологија.

На почетокот е дадена содржината што го олеснува следењето на понудениот материјал. Со кус предговор, авторите ги воведуваат студентите во основната содржина на практикумот, потоа следи детална програма по курсот Фармацевтска технологија 2, а на крајот е дадена листа на референци или библиографија (користена литература). Содржината што се презентира во овој интерен практикум е систематизирана во следните вежби:

Вежба бр. 1 Раствори - Првата вежба има за цел да ги запознае студентите со поимот раствори, степенот на растворливост и начинот на подобрување на растворливоста со помош на посредници за растворање. Во оваа вежба, во делот практична работа, студентите се задолжени практично да изработат неколку примери и да одговорат на поставените прашања.

Вежба бр. 2 Емулзии - Втората вежба се однесува на емулзиите како нестабилни дисперзни системи. Со цел да се стабилизираат, во посебен дел се наведени емулгаторите и поделбата на истите. Студентите се задолжени практично да изработат неколку примери со примена на различни емулгатори и да направат споредба во однос на стабилноста на финалниот препарат.

Како поднаслов во оваа вежба е наведен хидрофилно-липофилниот баланс кај површински активните супстанции како едни од најчесто употребуваните емулгатори и методите за негово определување. За полесно совладување на начинот на определување на крајот од вежбата се наведени неколку примери.

Вежба бр. 3. Суспензии - Во четвртото поглавје од предложениот текст под наслов *Суспензии*, детално се обработени суспензиите како нестабилни дисперзни системи, начинот на нивно стабилизирање и методите за изработка. Практично, студентот треба да изработи неколку примери и да го определи суспензиониот коефициент.

Вежба бр. 4 Препарати за уво - Во петтата вежба студентите се запознаваат со препаратите за уво како течни, полуцврсти и цврсти препарати наменети за капнување, распрскување за примена во ушниот канал или за испирање. Наведени се најчесто користените активни и помошни супстанции, начинот на испитување и изработка. Практично, студентот треба да ги изработи препаратите на крајот од вежбата и да направи евалуација на неколку регистрирани препарати.

Вежба бр. 5 Препарати за нос - Шестата вежба во ова учебно помагало е посветена на детална карактеризација на препаратите за нос. Неопходно е студентите да изработат неколку примери и да ја пополнат табелата во врска со основните карактеристики на регистрираните препарати за нос.

Вежба бр. 6 Масти - Седмото поглавје на предложениот текст под наслов *Масти* е фокусирано на мастите како полуцврсти фармацевтски дозирани форми, подлогите што влегуваат во состав и нивна поделба. Понатаму, во текстот се опишани методите за изработка на лековити масти што студентот треба да ги примени при формулација на примерите наведени на крајот од вежбата.

Вежба бр. 7 Креми - Во осмата вежба студентите практично изработуваат различни видови креми со метод на топење. По изработката на финалниот препарат, студентот е задолжен да ја пополни табелата во врска со основните карактеристики на изработените полуцврсти препарати.

Вежба бр. 8 Пасты - Деветтата вежба е фокусирана на пастите како лековити препарати наменети за надворешна употреба, што содржат голема количина на прашкасти супстанции. На крајот од вежбата студентите треба да изработат неколку примери и да извршат детална карактеризација на истите.

Вежба бр. 9 Гелови - Десеттата вежба се однесува на практичната изработка на геловите како полуцврсти фармацевтски форми, употреба на различни видови гелирачки средства и целосна евалуација на финалниот препарат.

Вежба бр. 10 Ректални и вагинални препарати - Во единаесеттата вежба студентот се запознава со основните карактеристики на ректалните и вагиналните препарати, употребата на хидрофилни и липофилни подлоги при формулација на овие дозирани форми и евалуација на истите. Исто така, наброени се методите на формулација, со посебен акцент врз методот со излевање во калапи со цел разбирање на начинот на определување

на факторот на истиснување. Неопходно е на крајот од вежбата студентите да изработат неколку примери на суспензии и вагинали со метод на излевање во калапи и да ги решат поставените задачи.

Покрај ова, на крајот од практикумот, во делот Литература, се цитираат неколку референци користени при изработката на овој практикум што истовремено претставуваат и дополнителна информација за оние студенти кои имаат желба да ги прошират сознанијата од областа на фармацевтската технологија.

Како што потенцираат и авторите во предговорот, овој практикум е подготвен со цел да им помогне на студентите во совладување на предвидениот материјал. Секако, за одредени прашања се препорачува и користење на литературата која е претставена на крајот од текстот, а која послужила во подготвување на практикумот.

ЗАКЛУЧОК

При презентирањето на материјата од областа на фармацевтската технологија, авторите на овој труд применуваат современи начела и принципи и од методски и од методолошки аспект. Практичните вежби се елаборирани системски, децидно и прегледно, што е основен предуслов студентите да можат лесно да ја следат, воспримат и разберат суштината на предочената содржина од областа на фармацевтската технологија. Практикумот претставува значајно учебно помагало, посебно ако се земе предвид дека досега нема објавен комплетен практикум по Фармацевтска технологија 2 на македонски јазик. Секако, практикумот е еднакво корисен и за веќе дипломираните студенти, како прирачник за брзо повторување и потсетување на претходно наученото.

Од горнаведеното може да се заклучи дека трудот со наслов „Практикум по фармацевтска технологија 2“ од проф. д-р Бистра Ангеловска, доц. д-р Елена Дракалска-Серсемова и доц. д-р Александар Цветковски ги задоволува основните критериуми за објавување во форма на рецензиран интересен практикум. Поради тоа, како членови на Рецензентската комисија, со задоволство им предлагаме на членовите на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки во Штип да го прифатат овој труд за објавување како електронски интересен практикум на веб-страницата во е-библиотеката на Универзитетот „Гоце Делчев“ – Штип.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска, редовен професор, с.р.

Д-р Биљана Ѓорѓеска, редовен професор, с.р.

РЕЦЕНЗИЈА

**НА РАКОПИСОТ „ОРТОПЕДИЈА НА ЗАБИ И ВИЛИЦИ- СКРИПТА” ОД
ДОЦ. Д-Р СОФИЈА ЦАРЧЕВА-ШАЉА, АС. Д-Р САНДРА АТАНАСОВА И АС.
ДОКТОРАНД Д-Р МИХАЈЛО ПЕТРОВСКИ, ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ
НАУКИ, УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” ВО ШТИП**

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип, како и Одлуката бр.2002-83/10 од 220. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 1.4.2019 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- д-р Јулијана Ѓоргова, редовен професор, Стоматолошки факултет, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје;
- д-р Киро Папакоча, вонреден професор, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев” во Штип

за изготвување на извештај, рецензија, на приложениот ракопис **„ОРТОПЕДИЈА НА ЗАБИ И ВИЛИЦИ-СКРИПТА”** од доц. д-р Софија Царчева-Шаља, асистент Сандра Атанасова и асистент-докторанд Михајло Петровски, наменет за студентите на прв циклус стручни студии, на студиската програма Дентална медицина, Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниов

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Ракописот со наслов **„Ортопедија на заби и вилици - скрипта”** е предвиден како наставно помагало по предметите Основи на ортопедија на заби и вилици, задолжителени предмети, на Студиската програма за дентална медицина, со 2+1+1 неделен фонд на часови и 2+2+1 неделен фонд на часови, се слушаат во шести семестар, односно трета година. Предложениот ракопис целосно содејствува со наставната програма и теоретските наставни содржини, кои се акредитирани за предметите Основи на ортопедија на заби и вилици.

Податоци за обемот на ракописот: Предлог ракописот **„Ортопедија на заби и вилици-скрипта”** е на 105 страници, категоризиран во 13 поглавја, со 62 нумерирани фотографии и плус останати слики и графички прикази за подобро и поедноставно прифаќање на наставните содржини. Приложените содржини во целост одговараат според обемот на наставната програма и ги задоволуваат критериумите според бројот на часови и според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” во Штип.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: Потребата од создавање на вакво учебно помагало – скрипта е во релација со недостигот на соодветен наставен материјал, конкретно за студентите на дентална медицина.

Краток опис на содржината: Во поглавјето **Вовед** авторите даваат краток осврт за *ортодонцијата* како наука претставувајќи ја како област во стоматологијата која превенира, дијагностицира и третира дентални лица неправилности. Поточно авторите ја дефинираат ортодонцијата како наука која не го проучува само движењето и подредувањето на забите туку и корекција на позицијата на вилиците и одредени лица коски преку ортогнатната хирургија или третманот на модификација на растот на вилиците доколку се работи за пациент со незавршен лицев раст. Исто така зборуваат за дентофацијалните деформитети во современото општество, како и за почетоците на решавањето на неправилно подредените заби низ историјата.

Второто поглавје се однесува на *Нормална оклузија* и во него авторите едноставно ги презентираат сите карактеристики на оклузија во однос на ортодонцијата, зборуваат за централна оклузија, хабитуелна оклузија, како и отстапувањата од истата поточно за појавата на малоклузиите во ортодонција за да во следните поглавја *Дентални аномалии (малпозиција)* и *Малоклузија* ги елаборираат денталните аномалии на одделни заби и класификацијата на малоклузиите во сите три правци (антеропостериорен, вертикален и трансферзален) опишувајќи ги детално дентоалвеоларните карактеристики и лицевиот изглед кај пациентите каде што се присутни овие аномалии.

Во петтото поглавје *Кефалометрија* авторите ја нагласуваат важноста на детектирањето на разликата помеѓу постоење на чиста дентоалвеоларна аномалија и скелетна аномалија. Во ова поглавје предмет на обработка е рендген кефалометријата како дијагностичка метода при постоење на дентофацијална аномалија, каде што авторите даваат детален опис на нејзиното значење и сè она што таа опфаќа. Прецизно се објаснуваат најосновните, а воедно и најчесто користените телерендгенски анализи од страна на ортодонтите, кои имаат директен импакт врз прецизно поставување на дијагноза кај пациентите што резултира во правилен план на ортодонтски третман и успешно решавање на аномалијата.

Во следните две поглавја *Ортодонтска дијагноза и дијагностички методи* и *Анализа на студиски модели* авторите ги претставуваат и опишуваат различните дијагностички методи кои се користат во ортодонцијата и нивното значење за прецизно поставување на дијагноза и правилно подготвување на ортодонтски план на третман.

Понатаму, во ракописот се надоврзува осмото поглавје за *Интерцептивна ортодонција*. Во ова поглавје авторите ги обработуваат и презентираат сите аспекти на интерцептивната ортодонција, ги детерминираат и посочуваат разликите со превентивната ортодонција и значењето на интерцептивната за правилниот раст и развој на дентофацијалниот комплекс.

Следното поглавје со наслов *Анатомија и физиологија на орофацијалните мускули* ги опфаќа мастикаторните мускули кои имаат огромно влијание во развојот на аномалиите во ортодонција, но исто така и во исходот по спроведениот ортодонтски третман за решавање на овие аномалии. Сите мускули на орофацијалната регија за кои се зборува во оваа поглавје спаѓаат во групата на попречно пругасти мускули. Понатаму следи десеттото поглавје *Орофацијални функции*, каде што авторите ги презентираат функциите кои се поврзани со моториката на орофацијалните мускули, посебно нагласувајќи ја нивната различност, а во исто време непосредна поврзаност почнувајќи од дишење, цигање, цвакање, голтање и говор.

Во еднаесеттото поглавје *Етиологија на малоклузиите во ортодонција* авторите ги опишуваат локалните и општите типолошки фактори кои се причина за појава на одредени дентофацијални деформитети.

Во дванаесеттото поглавје *Биолошки основи на ортодонтската терапија* авторите го објаснуваат начинот на ортодонтско движење на забите преку посредство на периодонталниот лигамент поточно го прикажуваат ортодонтското придвижување на забите кое настанува како резултат на процесите на ресорпција и апозиција на алвеоларната коска поради применета ортодонтска сила, но истовремено објаснувајќи го и стимулот одговорен за активирање на ортодонтското движење на забите кој примарно делува на периодонциумот.

Последната *тринаесетта глава* ги презентира литературните податоци, извори и цитати, кои авторите ги користеле при создавањето на ракописот за скрипта.

Присуството на големиот број слики, како и едноставниот стил на презентација на специфичната стручна материја, на авторите во ракописот, овозможува на лесен, разбирлив и концизен начин да се совладаат и научат основните базични теоретски елементи по предметите Основи на ортопедија на заби и вилици.

ЗАКЛУЧОК

Предложениот ракопис за скрипта „Ортопедија на заби и вилицы-скрипта“ на систематичен, едноставен и пристапен начин ги елаборира теоретските наставни единици кои на студентите на дентална медицина ќе им овозможи лесно, концизно и едноставно совладување на теоретскитесодржини по предметите Основи на ортопедија на заби и вилицы. Содржините кои се опфатени во него ќе дадат голем придонес во текот на едукацијата и ќе обезбедат студентите на дентална медицина да се здобијат со базични елементарни познавања од областа на ортоднцијата која како наука има пошироко значење и ги опфаќа дентофацијалните деформитети во современото општество.

Согласно со нашиот презентираниот извештај, со задоволство му препорачуваме на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип да го прифати позитивно рецензираниот ракопис со наслов „*Ортопедија на заби и вилицы-скрипта*“ од доцент д-р Софија Царчева-Шаља, асистент д-р Сандра Атанасова и асистент докторанд д-р Михајло Петровски како учебно помагало – скрипта.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Д-р Јулијана Ѓоргова, редовен професор, с.р.
Д-р Киро Папакоча, вонреден професор, с.р.

ПРЕГЛЕД

на наслови на теми за изработка на магистерски и специјалистички трудови
одобрени од наставно-научниот совет на единицата

Факултет за медицински науки				
1	Улогата на медицинската сестра при нега и третман на пациенти во Одделот за интензивно лекување	2002-96/38 од 24.4.2019 г.	Проф. д-р Гордана Панова	Ангела Јовановска
2	Активностите на медицинската сестра во Одделот КАРИЛ	2002-96/37 од 24.4.2019 г.	Проф. д-р Гордана Панова	Ружица Маџарова
3	Одредување на парапротеин во серум и урина со електрофореза за дијагностицирање на мултипен миелом (ММ), искуства на ЈЗУ Универзитетска клиника за хематологија за период од 2015 до 2017 година	2002-96/36 од 24.4.2019 г.	Проф. д-р Биљана Ѓорѓеска	Бошко Ѓорѓиевски
Економски факултет				
4	Улогата на стратемскиот менаџмент во создавањето во создавањето на конкурентни брендови	1202-80/21 од 7.6.2019 г.	Доц. д-р Елена Веселинова	Виктор Атанасовски
5	Бизнис планот како инструмент на менаџментот за остварување на целите на финансиско работење и минимизирање на ризикот	1202-80/20 од 7.6.2019 г.	Проф. д-р Трајко Мицески	Ивана Нацева
6	Организациското однесување и култура како фактор за подигнување на имиџот на организацијата	1202-80/16 од 7.6.2019 г.	Проф. д-р Трајко Мицески	Стефанија Трајчева
7	Развој на тимовите како клучен фактор во ефективното и ефикасното работење во банкарскиот сектор	1202-80/18 од 7.6.2019 г.	Проф. д-р Еленица Софијанова	Дејан Стефанов
8	Примена на конструктивниот пристап во решавање на организациските конфликти во здравствените институции	1202-80/19 од 7.6.2019 г.	Проф. д-р Еленица Софијанова	Мери Арсовски
Музичка академија				
9	Пијанизмот во Аргентинските танци бр. 1, 2 и 3 од Алберто Гинастера	1402-69/16 од 5.6.2019 г.	Проф. д-р Татјана Џорлева	Драгана Карова Ангелова
Правен факултет				
10	Положбата на затворениците низ призмата на европските затворски правила vis-à-vis пенитенцијарниот систем на Република Северна Македонија	1102-91/18 од 17.6.2019 г.	Проф. д-р Олга Кошевалиска	Марина Карова
11	Практична примена и правните дилеми поврзани со конфискацијата на имот и имотна корист во Република Северна Македонија	1102-91/19 од 17.6.2019 г.	Проф. д-р Олга Кошевалиска	Ристе Лазаров